

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Le Nostre Montagne« — Rivista della
Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the
Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Izдавач: Planinarski savez Hrvatske

Urednik: Dr Željko Poljak

Redakcioni odbor: prof. dr Vladimir Blašković, prof. Srećko Božičević,
Petar Lučić-Roki i prof. dr Mihajlo Pražić

Adresa uredništva: »Naše planine«, Zagreb, Gajeva 2 a, telefon 37-316

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 600 dinara,
a za kolektive i ustanove 1200 dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 dinara.
Preplate se šalju čekom na Planinarski savez Hrvatske Zagreb (za »Naše planine«)
na tekući račun 400-15-3-513

Štamparija »Borba«, Zagreb, Preradovićevo 21

GODINA XIV

SIJEĆANJ—VELJAČA 1962.

BROJ 1—2

S A D R Ž A J

Dr Željko Poljak: Prof. dr Branimir Gušić	3
Dr Vladimir Blašković: Profesor Marijana Gušić	9
Mario Saletto: Tour de Jugoslavie III	13
Ing. Krešimir Frankić: Na skijama i oko njih	23
Tihomir Pajalić: Istraživanje Triglavskog brezna	27
Ante Grimani: Planinarski odbor 13-godišnjaka	30
Naša radost i naš ponos	31
Biografije planinara	33
Prof dr Mihajlo Pražić: »Na Udbinskim pijescima«	35
Dr Željko Poljak: »Planinarstvo i kartografija«	36
Iz literature	37
Kalendar planinarskih akcija PSH za 1962.	39
Vijesti	41

Slika na naslovnoj strani:

Virtuoznost

Foto: D. Skobe

NAŠE PLANINE

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA 1962.

Godište XIV

Urednik

Dr Željko Poljak

ZAGREB 1962.

NAŠE PLANINE

GODINA XIV

SIJEĆANJ—VELJAČA 1962.

BROJ 1—2

Pioniri modernog alpinizma u Hrvatskoj

Dr Željko Poljak, Zagreb

Prof. dr Branimir Gušić

Povodom 60-godišnjice života

Navršilo se šezdeset godina akademika prof. dr Branimira Gušića, koji je svojim neumornim planinarskim radom tokom decenija ostavio duboki trag u povijesti jugoslavenskog, a napose hrvatskog planinarstva. Premda životno djelo prof. Gušića nije završeno — njegov stvaralački rad tek je dosegao kulminaciju — potrebno je da mu ovom prilikom makar na skromni način odamo priznanje i da kažemo nekoliko riječi o čovjeku, koji je već onim što je do sada dao, uspio svoje ime uvrstiti među najveća imena u povijesti našeg planinarstva.

Prof. Gušić rođen je 6. travnja 1901. u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu i diplomirao na Medicin. fakultetu, čiji je danas profesor. Ma da je studirao medicinu, po svojim sklonostima je u prvom redu prirodoslovac. Još u osnovnoj školi zavolio je prirodu i u zajednici sa tadašnjim gradskim senatorom K. Taborskym počeo skupljati leptire po zagrebačkoj okolici, Samoboru i Turopolju. Već kao srednjoškolac volontirao je u zagrebačkom zoološkom muzeju i tada objavio svoju prvu radnju. Želio je studirati biologiju u Jeni, tada najnaprednijem biološkom institutu kontinentalne Evrope, kod velikog poklonika Darwinovih ideja, prof. Ernesta Haeckela, ali mu to materijalne

prilike nisu dozvoljavale. Zato se upisuje na Medicinski fakultet, koji je upravo počeo djelovati u Zagrebu, u namjeri da će tu studirati biologiju kod prof. Zarnika, učenika samog Haeckela. Nakon ispita iz biologije pokušao je raditi na institutu kod prof. Zarnika, ali je naišao na nerazumijevanje i zatvorena vrata. Ovo iskustvo vraća ga studiju medicine. Poslije završetka studija specijalizira bolesti uha, nosa i grla i postaje asistent kod prof. Mašeka na Ušnoj klinici u Zagrebu. Zbog naprednog stava prema političkim zbivanjima nalazi u svom radu na stalni otpor tadašnjih reakcionarnih krugova. Zatvorene su mu stranice naučnih časopisa, a Akademija odbija štampanje njegovih naučnih radova. Ministarstvo prosvjete zabranjuje prikazivanje njegovog filma o Durmitoru, a naučni materijal koji skuplja, većim dijelom završava u muzejskim skladištima. Tek u inozemstvu, naročito u Čehoslovačkoj, ovaj neumorni naučni radnik stiče priznanje.

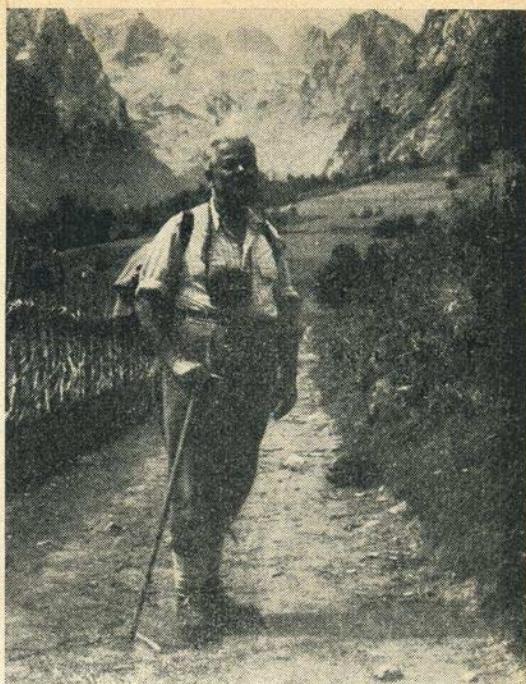
Godine 1938. habilitirao se za docenta, a 1940. trebao je biti izabran za profesora na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, ali je zbog svog naprednog stava u tome bio onemogućen. Prije rata nije neposredno ulazio u politički život, ali se 1941. aktivira i intenzivno radi na osnivanju prve ćelije NOP-a na Medicinskom fakultetu sve do 1942., kada je uhapšen. Nakon 11 mjeseci tamnovanja i nakon prijekog suda otpremili su ga zajedno sa suprugom na prisilan rad u Njemačku. Nakon izvjesnog vremena uspjelo mu je oslobođiti se manuelnog rada i namjestiti se kao liječnik u Gradskoj bolnici u Beču. Ovdje sudjeluje u ilegalnom radu slovenskog NOP-a do dolaska Crvene armije, a onda se polovinom travnja 1945. vraća u Beograd. Iste godine preuzima upravljanje Ušnom klinikom u Zagrebu, gdje se još i danas nalazi kao predstojnik i šef katedre otorinolaringologije. Godine 1945. postao je prvi poslijeratni dekan Medicinskog fakulteta. Prigodom reorganizacije Jugoslavenske akademije u Zagrebu izabran je za redovnog člana u razredu za prirodne i medicinske nukve, a na prvoj skupštini izabran je za generalnog tajnika Akademije. Za vrijeme njegovog rada u Akademiji postavljeni su temelji za dalji razvitak, osnovani su novi instituti, prišlo se uređivanju umjetničkih zbirki, arhiva i biblioteka. Pored toga bio je izabran za organizacionog sekretara Stručnog savjeta pri Komitetu za narodno zdravlje Savezne vlade, za koji je izradio niz referata. Osim toga izabran je za sekretara Akademiskog savjeta FNRJ. Objavio je oko 300 radova, od kojih su mnogi štampani i u najuglednijim inozemnim naučnim časopisima. Za svoj rad odlikovan je ordenom rada I reda, ordenom bratstva i jedinstva II reda i ordenom zasluga za narod III reda.

Prof. Gušić i pored intenzivnog medicinskog i organizacionog rada nikad nije napuštao zanimanje za prirodne nukve. Studirajući rasprostranjenje nekih bolesti kod našeg naroda, došao je do spoznaje da značajnu ulogu mogu imati socijalni i ekonomski faktori u određenoj geografskoj sredini. Zbog toga da podre u srž. problematike upisao se na filozofski fakultet i 1928. doktorirao iz antropogeografije. Na taj način stekao je naučnu legitimaciju i za rad na području geografije. Kao liječnik, prof. Gušić ima mogućnosti da geografskim problemima uvijek prilazi na posve originalan način, on im prilazi sa biološkog gledišta.

Ipak, ni prva ni druga fakultetska diploma nisu ono što je prof. Gušića uvelo među naučnu elitu, nego je to jedna od njegovih najvrednijih osobina. On nije u prvom redu kabinetski učenjak, jer zna da se problemi mogu rješavati samo promatrajući prirodu. Zbog toga on stalno i neumorno svakom prilikom putuje i promatra na terenu, bilo da se radi o geografskim, antropogeografskim, nosogeografskim ili čisto geomorfološkim problemima. Uz to je stekao

*Prof. dr B. Gušić kao 60-godišnjak
u Prokletijama*

Foto: Dr Z. Poljak

obilato znanje iz humanističkih nauka, a njegovo poznavanje života naših naroda u prošlosti i sadašnjosti upravo je enciklopedijsko.

Glavnina rada uvijek se sastojala u proučavanju na terenu. Putovao je najviše pješice i to polagano, gledajući i fotografirajući. Putujući tako već preko 40 godina Balkanskim poluotokom, upoznao je našu zemlju sistematski i temeljito. Nema takorekuć sela u Jugoslaviji koje ne pozna.. Njemu nikad nije bilo teško pješačiti, on rado putuje još i danas kao 60-godišnjak, ako treba penje se i do najviših planinskih vrhova. Nama, njegovim pratiocima kod toga neobično imponira njegovo iskustvo u kretanju po teškom terenu, način saobraćaja sa stanovništvom i dobra tjelesna kondicija. Prošle godine prof. Gušić je bio vođa jedne grupe na putu kroz najneprohodniji dio naših Prokletja. Premda je ujedno bio i najstariji član ekipe, putne napore je podnio tako dobro, da je slijedeći dan mogao krenuti na novi naporni put, dok su ostali članovi morali uzeti dan odmora.

Specijalno područje interesa i ljubavi prof. Gušića je područje Dinarskih planina. Ovdje on nije študio truda ni vremena da bi ušao u srž problematike našega kraza i čovjeka koji živi u njemu. U prof. Gušiću imamo danas bez sumnje najboljeg živućeg poznavaoца dinarskog čovjeka i njegovog načina života. Decenijima je studirao stočarske migracije i odnos dinarskog čovjeka prema krasu. Rezultati tog dugogodišnjeg rada su brojna djela veoma cijenjena u naučnom svijetu. Njegov snažni istraživački duh uvijek nastoji problem ispravno postaviti i riješiti ga na strogo naučni način. Zahvaljujući tom postupku, rezultati njegovih istraživanja imaju trajnu vrijednost, a mnogi njegovi radovi smatraju se kapitalnim u internacionalnim razmjerima. Ni oni njegovi radovi iz najranijeg razdoblja do danas još nisu izgubili na značenju, štaviše, moglo bi se reći da bi i danas nakon decenija opet trebali biti isto onako napi-

sani. Njegova radnja »Utjecaj geografske sredine na razvitak otolaringoloških oboljenja u Jugoslaviji« stampana u Jeruzalemu 1936. po svojoj biološkoj metodici i biološkom gledanju pionirsko je djelo te struke, a isto tako i »Biološko-medicinski problemi našeg planinskog sela«, radnja stampana iste godine u Poljskoj i u »Liječničkom vjesniku« u Zagrebu.

Ipak, najmilija tema prof. Gušića je odnos čovjeka prema krasu. Taj antropogeografski problem uspio je zahvatiti duboko, kompleksno i originalno. Kao plod biološkog gledanja na taj problem i kao rezultat brojnih putovanja, naučne obrade skupljenog materijala i izvanrednog poznavanja literature, izašla je nedavno u izdanju Akademije radnja »Čovjek i kras«. Tom radnjom uspio je na egzaktni način i dokumentirano prikazati historijski proces postanka krša kao posljedice prekomjerne eksploatacije biljnog pokrivača u području krasa sa strane čovjeka, eksploatacije koja je prelazila fiziološku granicu reparacijskih procesa. Nažalost, kapitalno djelo prof. Gušića »Život čovjeka u dinarskim planinama« propalo je za vrijeme rata još u rukopisu. Ipak, bogato znanje i iskustvo stalno rada novim plodovima i gotovo ne prođe godina u kojoj ne bi publicirao po neku novu radnju geografske, medicinske ili planinarske sadržine.

Podijeliti putovanja prof. Gušića na planinarska i na naučna posve je nemoguće. On je tipični predstavnik one planinarske struje, koja je planinarstvo stavila u službu nauke i tako planinarstvu dala vrijedan sadržaj i dubli smisao. Još prije Prvog svjetskog rata počeo je pohadati planine Hrvatskog zagorja i Gorskog kotara, gdje su mu prvi učitelji bili planinari prof. Pasarić, gradski činovnik Hafner i željeznički činovnik M. Drobac. U to doba padaju i prvi usponi na Klek, Bitoraj, Viševicu i Risnjak, zatim na izvor Kupe i Ličku Plješivicu. Tada je počeo i skijati sa Dragutinom Paulićem, svojim kasnijim mnogogodišnjim pratiocem i drugom u planinama. S njime je počeo zalaziti u naše Alpe. Preko njega se upoznao sa poznatim slovenskim planinarom Rudolfom Badjurom, tada gradskim činovnikom u Ljubljani, i sa grupom oko njega (»Drenovci«).

Poslije Prvog svjetskog rata sudjeluje u obnovi HPD-a i ulazi u njegov odbor zajedno sa »Mladima«. Jedan je od glavnih pokretača javnih planinarskih predavanja i organiziranja velike planinarske izložbe u Zagrebu 1922. godine (vidi »Hrv. plan«, 1922. str. 6. i 18.). Zajedno s Paulićem i još nekim mlađim članovima odbora pokreće osnivanje Saveza planinarskih društava Jugoslavije i pokušava osnovati zajedničko planinarsko glasilo za cijelu državu kao glasilo tog saveza. U društvu sa prof. J. Poljakom i pok. prof. V. Henebergom detaljno upoznaje Liku i Velebit sve do izvora Zrmanje. U to vrijeme padaju i prvi penjački usponi: stijena Kleka i obje Klečice (partneri: M. Drobac, D. Paulić i S. Bošnjaković), šiljci Bijelih, Samarskih i Kolovratskih stijena, u Velebitu Hajdučki i Rožanski kukovi, te Tulove grede. Počinje i sa penjačkim usponima u Julijskim Alpama (Martuljkova skupina, Škrlatica, Stenar, Cmir, Prisojnik i Sjeverna triglavска stijena).

Jedan od osnivača Ski-kluba Zagreb, izvodi prve skijaške uspone na Zavižan (sa M. Gušić) i na Risnjak (sa S. Bošnjakovićem i drugovima). Proučava Medvednicu i izdaje prvi vodič po Medvednici (1924. u izdanju HTK Sljeme) i objavljuje u »Hrvatskom planinaru« prvi kratki vodič uzduž Velebita pod naslovom »Duž sjevernog i srednjeg Velebita« (1926. str. 71, stampano i kao separat). Od sada ga na svim putovanjima i izletima prati njegova drugarica Marijana Heneberg-Gušić, s kojom sistematski proučava antropogeografske i etnografske prilike balkanskih planina. Nastavlja sa pohodima u dalmatinske planine, zatim u bosansko-hercegovačke (Vlašić, Šator, Prenj, Čvrsnica, Velež,

Lelija) i u do tada vrlo slabo poznati Maglić, Volujak, Bioč i Durmitor. Niz godina detaljno proučava Rudinjanske katune u Volujaku, Tovarnici i Bioču, a naročito intenzivno se bavi Durmitorom. Rezultat tih putovanja su brojna predavanja sa diapositivima u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Sušaku, Splitu, Grazu, Beču, Pragu, Bratislavi, te izložbe fotografija (zajedno s K. Koranekom) u Zagrebu, Beogradu, Sušaku i Pragu. Sa Marijanom Gušić osniva Durmitorsku zbirku u etnografskim muzejima u Zagrebu i Pragu. Sa K. Koranekom i M. Gušić ostvaruje prvi naš dugometražni dokumentarni antropogeografsko-planinarski film »Durmitor« koji se prikazivao kod nas i u inozemstvu (Beč, Prag, München, Zürich). Time on zapravo otvara Durmitor i Maglić za turizam, i njegova je velika zasluga da je izgrađena cesta Pljevlje-Žabljak-Šavnik i tako čitav kraj otvoren turističkom prometu. U Durmitoru prvi se uspinje na Bezimeni vrh iz Ališnice, kojemu daje i ime, te grebenom Bezimeni vrh-Bobotov kuk. Penje stijenu Bobotovog kuka (sa Jakšićem, M. Gušić, D. Paulićem i M. Mandlom), te sjevernu stijenu Grude i Prutaša (sa K. Koranekom i M. Gušić).

Istraživanje naših planina proširuje sa svojom drugaricom na Komove i Prokletije s ove i one strane granice, na Šar-planinu i Korab, a izvan naše zemlje i Pind i Olimp u Grčkoj, te Rodope, Rilu i Pirin u Bugarskoj. U međuvremenu posjećeće Karpatе, Tatre, Istočne i Centralne Alpe. Rezultat svih tih ekskurzija su brojni članci u »Hrvatskom planinaru«, »Planinskom vestniku«, »Österreichische Alpenzeitung-u« itd.

Ogromni i teško pristupačni masiv Prokletija sa naše i albanske strane u prof. Gušiću danas ima najboljeg živućeg poznavaca o čemu svjedoči niz štampanih radova posljednjih 30 godina. Sa svojom drugaricom, vjerojatno kao prvi planinar zalazi u Bjelič, uspinje se na Maja Mijuš, Maja Kolatz i Maja Rosit. Njih dvoje prvi prodiru i preko državne granice na najviše vrhove Prokletija. Penju se na Mali Popluks, gdje se uspinju i na najviši vrh Prokletija, na Maja Jezerce. Oni ulaze i u dolinu Valbone, u područje muslimanskog albanskog plemena Krasniča, te prvi ulaze u Krasničke planine: Maja Cet Harušes, Gruik ē Hapt i na Maja Hekuravet. No i poslije Drugog svjetskog rata ne napušta Prokletije. Godine 1947. organizira naučno-alpinističku jugoslavensku ekskurziju u albanske Prokletije (članovi: prof. Roglić, prof. Župančić i Joža Čop), kada uz ranije posjećene vrhove posjećeće i skupinu Skilzena; te planine na zapad od Pećkog puta. Sa ovog putovanja donosi bogatu zbirku etnografskih predmeta u Etnografski muzej u Zagrebu.

Poslije Drugog svjetskog rata sa svojim sinom Ivanom ponovo posjećeće sve planine Gorskog kotara i u više navrata čitavi Velebit. Naročito proučava Veliku Paklenicu s okolicom. Na njegov poticaj Akademija predlaže, a Sabor NRH donosi odluku o proglašenju Velike Paklenice nacionalnim parkom.

Čitav niz godina proučava antropogeografske prilike otoka Mljet. U nizu članaka i predavanja upoznaje široku javnost s ovim najljepšim našim otokom, a objavljuje i niz naučnih radova o njemu. Najviše njegovim zalaganjem dolazi do toga da je sjeverni dio otoka proglašen nacionalnim parkom.

Prof. Gušić mnogo se bavi proučavanjem problema naše medicinske geografije, čiji je on osnivač kod nas. Već prije rata sudjelovao je u ekipi koja je istraživala endemski sifilis na Vlašiću i u travničkoj oblasti. Godine 1945. organizirao je studentsku ekskurziju u Makedoniji, a 1958. u selu srednjeg Velebita. Plod tih istraživanja naših planinskih krajeva je niz radova iz medicinske geografije. Posljednjih godina intenzivno proučava problem gušavosti u Jugoslaviji. U tu svrhu sa svojim suradnicima prolazi Plavsko-Gusinjsku oblast, čitavo srednje i gornje Polimlje, Bihor, Rožaje i Šekular u Crnoj Gori.

Sa svojim sinom Ivanom i asistentom drom Ž. Poljakom ponovno prolazi Morečkim planinama, Bjelasicom, Komovima, Kučkom planinom i Bjeličem, proučava oblast Zatrijepča, a sa svojom drugaricom skadarsku Krajinu i Šestane.

Prof. Gušić među planinarima je poznat najviše kao plodan planinarski pisac, što nije ni čudo, jer kao takav djeluje već punih četrdeset godina. Njegovi članci većinom imaju pionirski značaj, o čemu govori već njegov prvi planinarski članak (Lička Plješivica, Pl. Vestnik XXI, 1921. str. 98). No on je i jedan od naših najistaknutijih planinarskih recenzenata. Od velikog broja njegovih prikaza te vrste treba naročito istaknuti recenziju prve topografske karte VGI stare Jugoslavije, sekcije Žabljak (Narodna Starina VIII, sv. 20, str. 213, Zagreb 1929) te prikaz nove planinarske karte Julijskih Alpa (Naše planine 1952, str. 347), knjige Zgaga-Gropuzzo: Kroz visoke planine (Naše pl. 1953, str. 51) i brojnih Badjurinih turističkih publikacija.

Prof. Gušić poznat je i kao jedan od naših najjačih i najplodnijih fotoamatera planinarskih motiva i tom njegovom djelovanju moglo bi se posvetiti posebno poglavlje. On nikada ne putuje bez fotoaparata i već četiri decenije donosi sa svojih putovanja fotomaterijal, koji je naša i strana javnost imala prilike vidjeti na njegovim predavanjima, izložbama, štampanim publikacijama, pa i na filmu. Značajna je za njegove snimke ne samo estetska strana, nego u prvom redu njihov sadržaj, koji odaje snažni smisao za dokumentarnost. Njegova planinarska fototeka bez sumnje spada među najbogatije privatne fototeke kod nas.

I u poslijeratnoj planinarskoj organizaciji prof. Gušić je aktivno sudjelovao. Bio je prvi predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske, ali je nakon kratkog vremena tu dužnost napustio zbog sve veće opterećenosti zaduženjima na Sveučilištu i u Akademiji. Na Prvom kongresu planinara Jugoslavije 1955. godine dobio je kao javno priznanje za svoje dugogodišnje planinarsko djelovanje zlatnu značku. No i danas još prof. Gušić djeluje među nama nesmanjenim poletom. Svojim člancima, snimcima, predavanjima i ličnim kontaktom vrši snažni pozitivni utjecaj na mladu planinarsku generaciju.

Iako na kraju pokušamo u svakodnevnom planinarskom i naučnom radu prof. Gušića pronaći, što je motiv koji ga inspirira na njegovom plodnom životnom putu, vidjet ćemo da to nikada nije čisti akademski interes, već je uvijek po srijedi duboki i topli humanizam, najjača osobina prof. Gušića.

Dr Vladimir Blašković

Profesor Marijana Gušić

Sunce je lako i brzo prokljuvalo tamanu koprenu visokih cirusa i bio je suh i topao jesenski dan kad smo u vagonu trećeg razreda napuštali Zagreb. U Karlovcu nas je obavila gusta pokupska magla, zelenomodru bistrinu Mrežnice kod Zvečaja samo smo naslućivali, Klek se zaklupčao u oblačine zloslutno tmaste, u Skradu se na prohладnoj svježini gorskog visočja rastvorila široka panorama ošumljenih glavica i slojevitih polica Kupjaka, Drgomlja i Kuželjskih stijena, a u Delnicama: sunce i, neočekivano, snijeg preko koljena.

Udobrovoljeni toplim čajem »pod starim krovovima« gostonice Rački naša je planinarska četa — a bilo nas je osamnaestero — hrabro zagazila u snijeg i počela da prti stazu šumskim putem prema podgorini Risnjaka. Doskora se namjerismo na prokrčen utrenik i tko da bere sada bilo kakvu brigu, jer prtina može da vodi jedino u Crni Lug, gdje nas čekaju tople sobe i mekani dušeci. Dan je miran i tih, nema orguljanja bure što ponekad u Gorskem kotaru ledeno prožima do u srž koštanih čelijica, a obilna snježna odjeća guste smrekove šume uz malo mašte — i uz pregršt anahronističke romantike — pričinja se kao veličajni bijeli scenarij prepokriven mirijadama svjetlucavog biserja iskristaliziranog vodenog cvijeća.

Prtina, dakle, vodi u Crni Lug, salutati se ne može i bezbrižno se razvezuje razgovor. Pljušte doskočice, tišinu šume povremeno propara poklič razdragana mlada čovjeka, netko malo zapjevuši, na vuka i medvjeda nitko i ne misli, a dan polako nestaje u sumračju predvečerja. I nestaju kilometri puta, i protječu u nepovrat dva, tri, četiri sata vremena, i noć je već pritisla, i nikad kraja prtini i putu, i — — i — — pomalo već umorni stadosmo usred šume neosvijetljene, studene, tamne... I čuli smo tronuto kontemplativno priznanje našeg dobrog starog vođe puta:

— E, vidite, prijatelji mladi i braćo draga, što znači zasnježena planina, kad se pejzaži preobražavaju u sliku jednoličnu i manje-više istu. Premda mislim da poznam ovaj kraj kao svoju petu, ipak moram priznati: ne znam gdje smo...

— Znači, salutali smo — indiskretno je i poluglasno izrazio »sumnju« jedan od preostalih sedamnaest »radosnika«.

— Nigdar nije vrag tak črn kak se malja — dubokoumno je zaključio četvrti »subesjednik« ovaj neplanirani »masovni sastanak« planinara u zasjenjenoj i mrkloj goranskoj šumi.

Napokon je sve dobro svršilo. Svijetla doduše niotkud, ali — iznenadni je lavež pasa spasio situaciju. Lavež upućuje ili na blizinu kuće, ili na čovjekanamjernika ili na loveca ili na zvjerokradicu, u ovom slučaju za nas na nešto povoljno i nije čudo što je raspoloženje odmah poskočilo za čitavu oktavu. Doskora zapazismo čkiljavo svjetlašće, spasonosni putokaz. Bio je to osvijetljeni prozor osamljene lugarnice, duboko usred smrekove šume. Minutu-dvije kasnije ugodno smo se odmarali i — »mudročno« orijentirali u gostoljubivoj toploj sobi lugareva doma. Mjesto u Crni Lug stigli smo pod — Toričak.

Jugovina je sutradan poremetila plan puta i mjesto zaleta na bijelu grbinu Risnjaka premjerismo bljuzgavu cestu preko Frka do Mrzle Vodice, odakle, prteći mjestimice do pojasa dubok ojužani snijeg, sretno se preko Sljemena i Rogozna dokopasmo uveče Fužina.

Treći dan izleta — opet promjena vremena. Ovaj put nabolje. Sjeveristočni je burin pročistio obzorje, zamrzla pokorica prekrila je put preko Liča i Ličkog polja i olako smo se uspeli do napuštene lugarnice kraj šumskog kolnika na sjevernim padinama Viševice. I tu, na putu prekrivenom dubokim promrznutim snijegom i prepunom svježih otisaka medvjediša, dvoje naših drugova prednjače u planinarskom samoprijegoru, samoinicijativno postaju svojevrsna ralica, navlače krplje, kreću naprijed, krče i utiru prtinu, olakšavaju kretanje ostalim »beskrpljašima« te omogućuju čitavoj skupini da se bez vrludanja uspne do viševičkog vrela i do planinarske oznake što je na vapnenačkoj stijeni izvirila iznad raskravljenе snježne površine navrh Viševice, možda najljepšeg goranskog zrenika i dostoje zamjene za neostvareni uspon naše skupine na Risnjak.

Popodnevni spust preko Lukova na obale i jađranske žale bio je već u znaku prašine, a večernji i noćni odmor u Crikvenici prijao je zaista eliksirske.

Eto, tako je to bilo prije — četiri decenija, u jesen 1921. godine. Bio je to izlet članova nekadašnjeg Hrvatskog planinarskog društva, vođa puta bio je stari »japica« profesor Josip Pasarić, a dvoje samoprijegornih planinara: tadašnji student medicine Branimir Gušić i tadašnja studentica filozofije Marijana Henneberg.

Danas, četrdeset godina kasnije, kad je riječ o 60-godišnjem životnom jubileju bračnog para Marijane i Branka Gušić, ovo sjećanje navire i nameće se samo od sebe kao prilog pravilnom vrednovanju ljudskog značaja i planinarskih vrlina dvoje uglednih pionira moderne alpinistike u našoj domovini.

Prava Zagrepčanka, Marijana Gušić rođ. Henneberg čovjek je visoke obrazovanosti, profinjene kulture, mravlje radnosti, plemenita značaja. Prožeta istinskim humanizmom, ona je čovjek širokih vidika i uporna pobornica pravične demokratičnosti.

Premda je proputovala i vidjela mnogo svijeta, a u svakom se kutku Jugoslavije osjeća doma, ipak joj je životni put manje-više vezan uz dragi naš Zagreb, gdje je rođena 18. II 1901. U Zagrebu je i maturirala u klasičnoj gimnaziji, a historijsku i geografsku grupu sveučilišnih nauka diplomirala je (1924) kod sveučilišnih profesora dra Ferde Šišića i dra Milana Šenoe. Isprva je (1923—1927) bila srednjoškolski profesor u sušačkoj gimnaziji, zatim u Zagrebu. Zloglasna ustaška nadzorna služba hapsi je zajedno sa suprugom drom Branimirom Gušićem god. 1942., a 1943. deportira ih oboje na rad u Beč.

Kao vrsnog stručnjaka narodna vlast imenuje Marijanu Gušić (1946) direktorom Etnografskog muzeja u Zagrebu, na kojem se položaju i odgovornoj dužnosti nalazi i danas. Od god. 1959. upravlja i Memorijalnim muzejom maršala Tita u Kumrovcu. Član je komisije za stručne ispite mujejsko-konzervatorske struke, Društva folklorista Hrvatske, suradnik je Odbora za narodni život i običaje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Za mnogostruki i plodonosan rad odlikovana je ordenom zasluga za narod.

Društveno korisnu i mnogostruko plodonosnu djelatnost prof. Marijane Gušić neka dokumentira sažet pregled njenih značajnih stručnih i naučnih rada.

Povodom III kongresa slovenskih geografa i etnologa postavila god. 1930. izložbu materijalne kulture dinarskih stočara; god. 1935. sudjelovala u postavi izložbe »Za stare Hercegovine« u Pragu; god. 1938. sudjelovala u postavi izložbe »Čipka« kluba intelektualnih žena u Zagrebu; god. 1950. rukovodila postavom prve stalne mujejske izložbe Etnografskog muzeja u Zadru; god. 1951. rukovodila postavom stalne mujejske izložbe Etnografskog muzeja u Zagrebu; god. 1952. obradila i realizirala mujejsku postavu desnog krila, a god. 1959. lijevog krila Memorijalnog muzeja maršala Tita u Kumrovcu; god. 1959. rukovodila organizacijom i obradila folklornu tematiku izložbe »Tekstil i keramika Jugoslavije« u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu; u razdoblju 1958-60. rukovodila i realizirala radeve oko asanacije i mujejskog konzerviranja rodne kuće maršala Tita u Kumrovcu; god. 1960. tematski obradila i rukovodila postavom izložbe »Lan i proizvodnja lanenog tkanja«, kojom je kao stalnom postavom otvoren etnografski odjel Gradskog muzeja u Sisku. Napokon, u jubilarnoj 1961. godini rukovodila je postavom izložbe Etnografskog muzeja u Zagrebu u čest 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije.

Ne želeteći potcijeniti bilo koji od pobrojanih rada prof. Marijane Gušić, ipak treba posebno istaći osobito značenje omašnog stručno-naučnog rada monografskog značenja »Tumač izložene građe« Etnografskog muzeja u Zagrebu. Djelo je to visoke naučne vrijednosti, djelo pisano savjesno značajki, vješto i jasno, djelo puno dragocjenih instruktivnih informacija o golemom bogatstvu jedne od naših najspecifičnijih naučnih i kulturnih ustanova. To djelo prvi je naš pokušaj prikazivanja i obrade pregleda kulturne historije bezimenih narodnih masa na osnovi bogate etnografske građe originalnog narodnog stvaralaštva i umijeća.

Planinariti je počela već kao srednjoškolka. Na planinarskim se izletima upoznaje sa svojim vršnjakom Branimirom Gušićem i s njim zajedno posjeće planine Gorskih kotara, penje se na Karavanke, Kamničke i Julijiske Alpe, a prisno planinarsko drugarstvo i prijateljstvo temeljeno na istovetnosti pogleda, na međusobnom razumijevanju i poštovanju, rezultira malo kasnije brakom (1926) i promjenom prezimena Henneberg u Gušić.

Osim planinarsko-publicističkih prvijenaca objavljenih u Hrvatskom planinaru (god. 1922 »Na Skuti«, god. 1923 »Jedan neuspjeli uspon«), rezultati planinarsko-alpinističke suradnje i nerazdvojne povezanosti Branka i Marijane Gušić doskora se očituje i u izrazito penjačkim podvizima Marijane: sjeverna stijena Skute i Kočna u Kamničkim (ili Savinjskim) Alpama te u Julijskim Alpama: Martuljkova skupina, Škrlatica, Stenar, Cmir, Prisojnik, Jalovec i — sjeverna stijena Triglava. Marijana Gušić jedna je od prvih žena (ukoliko uopće nije i prva!?) koja je sjevernu triglavsku stijenu prepenjala nekoliko puta u više smjerova, no neosporno je prva žena, koja je o toj najznačajnijoj stijeni naših planina održala u Zagrebu veoma uspjelo javno predavanje.

Sa svojim životnim drugom drom Brankom, prof. Marijana Gušić sistemske je upoznavala sva planinska područja Balkanskog poluotoka, od Triglav-a do Crnog mora, proučavajući pritom život i narodne običaje balkanskih planinštaka. Mnogobrojna takva planinarsko-etnografska krstarenja rezultirala su i prvenstvenim penjačkim usponima, od kojih spominjemo tek neke: Hajdučki i Rožanski kukovi u Velebitu; Bezimeni vrh iz Ališnice, greben Bezimeni vrh-Bobotov kuk, sjeverna stijena Bobotova kuka, sjeverna stijena Prutaša i Grude u masivu Durmitora. Marijana Gušić je prva žena-alpinistkinja koja se vere istočnim Prokletijama i penje u Bjeliču na granične vrhove: Maja Mijuš, Maja Kolats i Maja Rosit, a u Mali Popluks dosije Maja Jezerce, najviši vrh Prokletija. Preko državne granice uzlazi i na Krasničke planine: Maja Cet Harušes, Maja Gruik e Hapt i Maja Hekurave. U pirimskoj Makedoniji, u području planine Pirin (Bugarska) penje greben Kutelo-El Tepe i stijenu glavnog vrha El Tepe. Izvan područja i geografskog prostora Balkanskog poluotoka prati svog muža na putovanjima u Tatramama i ostalim karpat-skim planinama.

O planinarskim i planinarsko-alpinističkim putovanjima te izrazito alpinističkim podvizima objavljuje prikaze u planinarskoj štampi, drži predavanja u Zagrebu, Ljubljani, Pragu i Bratislavi, propagira planinarsku misao i oduševljava mlađi naraštaj za kretanje i trajni boravak u prirodi, prvenstveno u planinskoj prirodi.

Kao predstavnik tzv. mlađih planinara ulazi dvadesetih godina u odbor HPD-a i dve godine je poslovoda tog prvog i najstarijeg našeg planinarskog društva, a prigodom eksodusa planinarsko-alpinističkih naprednjaka iz prilično već ostarjelog HPD-a Marijana Gušić se nalazi u krugu osnivača Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme« u Zagrebu. Neosporno, Marijana Gušić je istaknut planinarski društveni radnik i pionir naprednog planinarstva i modernog alpinizma u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Posljednjih godina prof. Marijana Gušić proučava naše krajeve u crnogorskom geografskom prostoru, napose regije Zatrijebač, Rumiju i Skadarsku krajinu te o tome predaje u Zagrebu, Zadru, Ljubljani, Grazu i Beču.

Godine nažalost protiču brzo i promiču prebrzo. Ali to je neminovno i život treba sagledati realno. Direktor našeg najvuženijeg etnografskog muzeja i naš planinarski drug Marijana Gušić radi neumorno, savjesno i zadržavajući poletno. Neka i ovaj prigodni prikaz posvjedoči, da je u tome radu prate najbolje želje istinskih prijatelja i odanih planinarskih drugova.

B I B L I O G R A F I J A

- Etnografski prikaz Pive i Drobnjaka; Etnološka biblioteka, Zagreb 1930.
O problematici etnogeneze Slovena; Hist. zbornik, Zagreb 1948.
Etnografska grada Istre u Etnografskom muzeju u Zagrebu; Ljetopis JAZU, Zagreb 1949.
Volkskunst in Jugoslawien; Heimatleben, Zürich-Basel 1950.
Uz pitanje dubrovačke čipke; Anal. Hist. instituta, Dubrovnik 1952.
Votivi mjesnog muzeja u Lopudu; Anal. Hist. inst., Dubrovnik 1952.
Primjerak posavske pastirske čaće; Tkalcicev zbornik, Zagreb 1955.
Etnografska istraživanja u Pokuplju; Ljetopis JAZU, Zagreb 1955.
Tumač izložene grade; Etnografski muzej, Zagreb 1955. (Uporedo izdanie i na engleskom jeziku.)
Rukav platnene košulje na starinskom ženskom ruku iz Škednja pri Trstu; Slovenski etnograf, Ljubljana 1956.
Starinsko žensko ruho na otoku Pagu; Radovi Hist. inst., Zadar 1957.
Ostajnica-virdžin kao društvena pojava; Zbornik III konferencije Saveza udruženja folklorista FNRJ, Cetinje 1958.
Rodna kuća maršala Tita u Kumrovcu; Čovjek i društvo, Zagreb 1956.
Osnovni problemi u etnografiji Medimurja; Rad kongresa folklorista Jugoslavije u Varaždinu, Zagreb 1959.
Varijante paške pokrivače; Ljetopis JAZU, Zagreb 1959.
Zbirka čipaka samostana Sv. Marije u Zadru; Radovi Hist. instituta, Zadar 1960.
Na brdu Vladimиру i na Saskom jezeru; Naše planine, Zagreb 1960.
Kras ili krš; Krš Jugoslavije, Zagreb 1960. (Sauator akad. B. Gušić.)

„Tour de Yougoslavie III“

Treći dio našeg putovanja morali smo odgoditi za godinu dana iz, kako se to obično kaže, »tehničkih« razloga. No 1960. nam je bogato nadoknadila neuspjeh iz 1959. godine.

Dnevnik, karte, fotografije i hrpa papira su pred mnom na stolu — dakle, možemo početi.

Ovaj put bilo nas je više-sedmero; osim već »standardnih« Vesne, Tanje, Saše i mene predstavljaju Vam se:

Mira, službenik, hrabra žena, koja se odlučila da na svojoj »Primi«, dobro opskrbljenoj proizvodima prehrambene i tekstilne industrije, kreće sama ususret nepredviđenim teškoćama;

Biba, službenik, dugogodišnji član PDZ-a, dobra planinarka, sposobna za svaki napor; slabost joj je tu i tamo po neka dobra kapljica;

Nikola, student, poznatiji pod imenom »Ale«, funkcijer PSH-a, inventivan organizator svega što ima veze sa planinom — i »snapslom«.

Na žalost moj prvi suputnik na putovanju oko Jugoslavije, Dado, niti ove godine nije mogao krenuti sa nama.

Polazak je bio zakazan u devet sati ujutro. Za čudo ovaj put svi su bili točni, natovareni camping opremom uredno i čisto složenom, kako to već biva na početku putovanja. Vedar i topao dan ulio je u nas mnogo optimizma.

Zauzimamo dogovoren poredak u koloni i povećavamo tempo do maksimuma. Kao ertca ravan autoput upravo mami na brzu vožnju. Lijevo od nas iz lagane maglice već se uzdižu obronci Moslavacke gore, a desno vidimo Lonju i njene mnogobrojne bezimene pritoke. Kod Nove Gradiške skrećemo desno na cestu prema Banja Luci. Nakon jedanaest kilometara vožnje već smo na teritoriju Bosne i Hercegovine. Uska, ali dobro asfaltirana cesta, vodi kroz mnogobrojna sela. Kuće sa drvenim rešetkama na prozorima polako nas uvode u živahni bosanski pejzaž. Kod Lakaša, pod istočnim obroncima legendarne Kozare, nismo našli camping označen na karti, pa smo produžili dalje. Sa lijeve strane našeg puta sada teče Vrbas, koji nas vodi u Banja Luku. Moderan centar, a periferija u starom bosanskom stilu, mnogo džamija, Vrbas i dvije riječice, Suturlja i Vrbanja. Mnogo vremena za razgledavanje nemamo, treba još pronaći camping. Na izlazu iz Banja Luke »dočekao« nas je veoma loš i izrovan put što vodi prema Krupi, gdje bi se prema karti trebao nalaziti camp. Prvi gumidefekt, a par kilometara dalje ispriječio nam se na cesti.... medvjed. Protrljam oči... nevjerljivo... no drugu sekundu vidiš sam i lanac o vratu životinje, a treću i Ciganina na drugom kraju lanca. Za nas nenavikle na takav prizor to je predstavljalo pravu poslasticu. Uz zvukove bubnja simpatični medo je plesao, skakao, hrvaо se sa »gazdom« i izvodio kojekakve vragolije. Potrošili smo prilično neumjerenu količinu filma u našim kamerama i na koncu je i poneka »stotka« završila u »gazdinom« šeširu..... »Znaš brate, mededa treba hraniti. Mnogo jede nitkov«.

Minijatura tablica, prikucana o telefonski stup, pokazivala je dolje na praznu livadu. Prvi smo gosti danas u campu. Razapinjemo šatore prepustajući Miri velikodušno centralnu poziciju. Nije da se možda boji, ali eto tako.....

Kasnije je stiglo još nekoliko stranaca sa šatorima, vjerojatno opazivši nas — jer pokraj oznake na stupu su lako mogli proći i dalje. Mještani su veoma ljubazni, a camping je besplatan premda ima bunar sa vodom i WC. Komercijalni turizam nije još ovdje prodro, što je zapravo šteta. Kraj je veoma lijep i interesantan. Malo dobre volje i poneki ugostiteljski objekt mogao bi donijeti mnogo koristi.

Ujutro budimo okolinu zagrijavanjem strojeva. Kanjonom Vrbasa, između Čemernice (1328 m) i Manjače (1239 m), napredujemo dalje šljunčanom cestom mjestimično usječenom u monolitnu stijenu, što vijugavo prati tok rijeke. Prolazimo kroz Crnu Rijeku i Barevo i domala eto nas u Jajcu.

Obilazimo poznate slapove što nažalost iz dana u dan nazaduju. Hidrocentrala i akumulaciono jezero mijenjaju nekadašnje prirodne dimenzije ovih lijepih slapova. Par interesantnih malih špilja u podnožju slapa zatekli smo u dosta neurednom stanju.

Na inzistiranje nekih članova naše grupe ulazimo u jednu narodnu kuhinju i tražimo neki lokalni specijalitet. Ponudiš nam »čevap u lepinji«.

Uz prasak »Topolino« je poletio sa jedne na drugu stranu ceste. Uz ne baš birane izravne skidam probušenu gumu, dok mi Saša pomaže uz moralnu podršku: »Ajde, ajde! Za godinu-dvije bit će i ovdje lijepa cesta.«

Ale, Biba i Mira su nam u međuvremenu »utekli« i ne znajući za kvar, pa smo morali prilično oštrim tempom nastaviti vožnjom kroz pašnjake podno Vlašića, na kojima pase mnoštvo krupne i sitne stoke. Nažalost, ljepotu zelenila ovog kraja u velikoj mjeri je spalilo sunce. Osjeća se da već dugo nije bilo kiše. Na ulasku u Travnik čekaju nas »bjegunci« prašni kao mlinari. Ale upravo popravlja stražnji blatobran svog motorkotača, imao je mali »nesporazum« sa Mirom. Travnik je tipično bosansko mjesto, vitki minareti, džamije i kuće natisnute jedna iznad druge, sve do stare tvrdave iz turskih vremena, što se ponosno smjestila na vrhu brdašca.

Iz Travnika do Sarajeva vodi dobra asfaltirana cesta. Oni na čelu diktiraju oštar tempo. Izgleda da sam danas ja »na redu«; najprije je jedna koka platila glavom, a zatim sam »za dlaku« promašio kravu što je izletila na cestu. No ipak smo kasno navečer stigli u Sarajevo. Camping je bio prepun i mi smo se hoćeš-nećeš moralni ulogoriti na zapuštenoj i prljavoj livadi izvan ograda logorišta. Ujutro su nam naplatili puni iznos ne baš male takse »za korištenje komfora campinga«. Naše protestiranje ne pomaže ništa; ostala nam je tek neugodna uspomena na nekorrektni postupak i medvjedu uslugu turizmu.

Loše raspoloženje popravilo se dolaskom na vrlo Bosne. Krasan dvored platana dugačak četiri kilometra vodi do skupine izvora iz kojih nastaje rijeka Bosna. Cijeli predio oko izvora je lijepo i romantično ureden. Mostići od brezovine, raznolikoj drveću i cvijeće, mnogo krvudavih puteljaka, patke što plivaju u bistrim jezerima..... Nikako da se otrognemo odavde. Zenski dio naše grupe samo uzdiše. Šta možemo ostajemo, njih je četiri protiv nas — tri.

»Aščinica« (narodna kuhinja) na Baš-čaršiji namamila nas je gurmanskim mirisima što su intenzivno strujili iz nje. Na »burek s mesom« i »pitu zeljanicu«, pala je odlučna komanda jednog našeg poznavaca tog dijela našeg narodnog blaga. Nažalost, nesmijem ga imenovati. Znate kako je....

Historijske znamenitosti su u Sarajevu nešto što se mora vidjeti. Dominira Begova džamija originalnom arhitekturom i freskama.

»Pazi gdje hodaš — to su čilimi iz Smirne stari 350 godina« — stavlja Tanja u pogon svoju putnu enciklopediju.

Kao da nismo na ulazu navukli na cipele za to predvidene papuče! Nedavno podignuta žičara prebacila nas je kasno poslije podne pod Trebević. Naprtnjača neugodno žulja, ali noge kao da se raduju »penjačicama«.

Večer je ugodno protekla u domu Čelina (1296 m) gdje smo našli jednu veselu grupu sarajevskih planinara. Slijedećeg dana najprije uspon na vrh Trebevića (1680 m). Prolazimo slijkovitim livadama strmo nagnutim, po kojima pase mnogo konja. Začudo, uopće nismo primijetili krave. Livade postepeno prelaze u mješanu šumu bijelo i crnogorice protkanu kamenjarom.

Sa vrha lijep pogled na sve strane: sjeverno — Sarajevo, Ozren planina, Velež, Konjuh, Javor (sve oko 1200 m); južno — Jahorina (1913 m), nezaboravna Jahorina sa skijanja, pa Bjelašnica (2067 m). Sasvim u daljini Zelengora — cilj naše slijedeće etape. Spuštamo se jednim obilaznim putem tako da što bolje razgledamo okolicu Sarajeva.

* * *

Danas ulazimo u najljepše predjеле Bosne; divlja skoro netaknuta priroda, bogatstvo nepreglednih šuma i jedina još evropska prašuma-Perućica.

Iz Sarajeva vode dva puta prema Tjentištu. Oni se stapaju u jedan nešto ispred Goražda. Prvi, bolji i ljepši, preko Romanije, Podromanije i Rogatice, a drugi, kraći i lošiji, preko Pala i Prača. Mi smo izabrali prvu varijantu i krenuli u uobičajenom poretku. Mira na čelu, sa tri velike torbe obješene o »Primu«, odjevena u nylonsku pelerinu, sa zaštitnim šljemom i naočalama. Slijede Ale i Biba na motoru, Ale uvijek sa zavrnutim rukavima vjetrovke, gologlav sav pocnrio od sunca, dok Biba, naprotiv, obično sva zakukljena u vjetrovki zakopčane kapuljače. Iza njih na već polomljrenom »pakettregeru« svim mogućim užetima povezane naprtnjače, vreća sa šatorom i razni zamotuljci. Iza njih na pristojnoj udaljenosti, da mu ne pregazimo stvari, što su znale ispadati iz njegove prtljage — slijedimo Tanja i ja u »Topolinu« prenatrpanom svim mogućim predmetima potrebnim na ovakovom putu.

U zrcalu vidimo iza sebe Vesnu i Sašu kako se ponosno (i oprezno) voze u svom novom »Fići« sa lijepo složenom prtljagom na stražnjem sjedalu. Ne treba ni spomenuti da su dobar dio te prtljage sačinjavala sredstva za auto-kozmetiku. Kao što vidite šarena skupina: naprijed najslabiji, pa po redu do najjačeg (jasno, izraženo u konjskim snagama).

Iza Ljubogosća mnogo zavoja zatvara pogled prema naprijed, ali kako je prasine nestalo, mogli smo već zaključiti da su Mira i Ale promašili putokaz i krenuli onim slabijim putem za Tjentište. Tako smo se za neko vrijeme rastali. Saša i ja penjemo se serpentinama obroncima Romanije. Uspon je prilično strm, ali je pogled iz zavojia u zavoj sve ljepši. Krasne šume i pašnjaci, obradena polja, tu i tamo par kućica stisnutih uz cestu. Brzo smo stigli do prijevoja i počeli se spuštati na zelenu visoravan između planina Drvetaka, Romanije i Jahorine, Prevladavaju opet pašnjaci.

Zaustavlja nas vojni džip. Manevri! Prolaze tenkovi, kamioni — čak se i jedan helikopter spustio na livadu pokraj nas. Nakon sat vremena mogli smo nastaviti put. Pred gostonicom u Goraždama nalazimo poznate motocikle. Biba, Ale i Mira kartaju za jednim stolom. I još su nam stali dokazivati kako smo mi zapravo zalutali....

Nastavljamo put za Tjentište. Cesta se upravo asfaltira, pa je mjestimično gotovo nemoguće proći kroz brda razbacanog šljunka. Iza Foče ulazimo u skoro netaknuto carstvo prirode. Nema više kuća, pašnjaka i polja. Samo naša, nedavno izgrađena cesta, krči svoj put kroz nepregledne bujne šume. Ulazimo u područje najkrvavijeg bojišta naše nedavne prošlosti. Maglić, Zelengora, Sutjeska. Imena koja su postala pojam hrabrosti i vjere u pobjedu. I sama priroda, što je pružila zaklon borcima za slobodu i omogućila im da se održe i pobijede u neravnopravnoj borbi, zazlužuje pridjeve u superlativu. Ogramni kompleksi šuma što se pretvaraju u džunglu, oštре strmoglave stijene i nepristupačni kanjon Sutjeske — to je okolina našeg logora koji smo podigli u divljini Suhe (kotlina udaljena cca 6 km od Tjentišta u smjeru prema Zelengori). Pola kilometra od nas nalazi se usamljena kuća, jedini znak čovjekova prisustva ovdje.

Uređujemo logor za boravak od nekoliko dana, koliko kanimo posvetiti razgledavanju okoline i odmoru u divljini. Postavljamo čak i električnu rasvjetu pred šatore, prazneci akumulatore vozila; čini mi se da postajemo pomalo razmaženi — uspoređujući ovo sa početkom mog putovanja po Jugoslaviji — sa primitivnim šatorom bez dna, jednom »porcijom« i ulubljenom čuturicom za vodu.

Kasno u noć palimo toliko dragu logorsku vatru, oko koje se grijemo. Pod neposrednim dojmom veličanstvene okoline sredujemo utiske, prepričavamo doživljaje i pravimo planove. Upravo ti časovi su ono što neizbrisivo ostaje u nama — motorna snaga novih tura — novih emocija.

* * *

»U pomoć!! Pazi imam nož« vnisak pred jutro. To Mira proživljava svoje »vatreno krštenje«. Jedan pas privučen mirisom hrane šuljao se oko njenog šatora. Nekako i nehotice morao sam se sjetiti sličnog doživljaja iz Makedonije. Današnjim danom započeli smo razgledavanjem neposredne okoline i — zaslужenim odmorom. Sredujemo i čistimo svoju opremu, Ale uporno potvrđuje teoriju o neuništivosti materije-popravljajući svoj »pakettreger« — Saša, jasno, lašti »Fiću«, Mira se bavi nekim novim gurmanlukom »ala primus«, Tanja i Biba naprsto ljencare, a za mene zna se — krpam gume — ove godine nosim taj prokleti neugodni rekord u broju kvarova. Predvečer priređujemo mali »banket«. Vesna je kod seljaka iz one kuće pronašla mlijeka i sira, a i njega samog dovela u naš logor.

Priča nam o teškim danima rata, o svojoj spaljenoj kući, pokazuje okolne vrhove, tumači pozicije Nijemaca i smjer partizanskog proboga iz obruča. Danas nam to izgleda nevjerojatno, taj podvig uz skoro okomite stijene kanjona Sutjeske, obasipano neg tonama čelika. Cijeli pravac tog prodora i danas je vidljiv — osušena stabla prepolovljena artiljerijskim zrnima sablasno strše u zrak, mnogobrojni krateri od razbacanog kamenja svjedoče o kiši bombi, koja nije zaustavila ljude uvjerenje da imaju pravo. I dandanas nije rijetkost naći tamo bezimeni kostur, zahrdalu pušku — nijeme svjedočke epopeje Sutjeske.

Još dugo kružila je ruka našeg prijatelja upirući u daleke i bliske vrhove. Bila je to priča koja se ne zaboravlja.

Sutradan nas je probudio mali Pajo, sin našeg jučerašnjeg gosta. Donio nam je mlijeka. Ugodno iznenadeni tom pažnjom pozivamo ga da nam se pridruži. Danas odlazimo u Perućicu; zahvaljujući cesti što je nedavno probijena uz sjeverne obron-

ke Maglića, brzo smo stigli do malog lovačkog doma u blizini groba narodnog heroja Nurije Pozderca, potpredsjednika AVNOJ-a, koji je na tom mjestu pao 1943. Odavde za sat hoda po djelomično markiranoj stazi dolazimo do ruba prašume; postepeno put postaje sve neprohodniji i na koncu ga sasvim nestane. Nasumice smo izabrali pravac u kojem nam se učinio gustiš najgušći. Ravnajući se prema kompasu i vrhu Ljubišnje (2288 m) i Maglića (2386 m) odlučili da idemo dva sata naprijed

Teren se najprije naglo uspinje, trula stabla leže onako kako su pala, ali ih slomljene grane i šikare drže iznad zemlje, pa se po njima može lako prelaziti iznad trnovitog grmlja i gустe paprati — barem tako dugo dok vam noge ne propadne u trulež i istjera mnoštvo mrava što se začas uvuku u nogavice hlača ili se počnu penjati po rukama. Prvi dio puta prevalili smo u glavnom četveronoške, toliko je bio strm. Tisuće kukaca i drugih insekata, ptice što kruže iznad nas ili uz kriještanje izljeću iz grmlja, ogromna paprat, drveće sviju vrsta i veličina, nezamisliv splet šikare, trulih stabala i kamenja stvara ugodaj autentične prašume. Na nekim mjestima moguće je napredovati samo uz pomoć noža ili sjekirice. Teren se sada postepeno spušta i postaje sve više kamenit, zavlacićmo hlače u cipele strahujući od zmija; no serum protiv zmijskog ujeda što Saša nosi u svojoj apoteci djelomično nas umiruje. Počinjemo osjećati glad i umor, a i planirano vrijeme je već prošlo — okrećemo za 180° i počinjemo se vraćati. Ni uz najbolju volju nismo mjestimično mogli naći stazu koju smo prokrčili, opet smo se morali poslužiti kompasom. Na povratku smo opazili zmiju, na sreću u priličnoj udaljenosti, no nismo mogli ustanoviti koje je vrste. Nitko nije imao volje da je pogleda iz blizine. Kad smo izašli iz Perućice ustanovili smo da smo mjesto ulaska promašili skoro za jedan kilometar. Nije ni mnogo s obzirom na uslove.

Navećer smo opet u našem logoru. Izvaljeni na gumene madrace, uz razgovor gledamo ravno u nebo — svakom pokretu tijela prethodi poduze razmišljanje; da ili ne?

»Drugovi, drugovi — šapće Pajo »ranom zorom«, negdje oko 10 sati prije podne — donio sam Vam mlijeka«. Nema šta, mora se ustati, a i sunce već stvara žarku Afriku u šatorima. Odmaramo se iznad obala Sutjeske, no u vodu nam se ne ide, veoma je hladna. Pajo uči osnove fotografije; Saša mu pokazuje kako se ručuje fotoaparatom. Vrlo simpatičan i bistar momčić bio je sretan kada smo mu dali da snimi što želi; uzeo je kameru i snimio — nas i svoju kuću.

Sutradan penjanje obroncima Zelengore. Veoma strme stijene tamne boje, polomljeno drveće, šikarje sve do prijevoja visoko iznad Sutjeske. Pokušavamo zamisliti kako su ovdje umorni, gladni i izranjeni partizani nakon prelaska Sutjeske mogli napredovati, košeni ubitačnom vatrom sa prijevoja na kojem se upravo nalazimo.

* * *

Opet pokret; ujutro dok je još ugodno svježe, dosta lošom šljunčanom cestom produžili smo kanjonom Sutjeske. Okolina postepeno prelazi iz bujnih šuma u pravi hercegovački »ljuti« krš. Sami sivi užarenici od sunca kamen, bez stabla, bez travke, bez kuće.... zabilježila je Tanja u dnevniku. Stižemo u Gacko i skrećemo desno cestom za Mostar. Lijeko iza nas ostaje u daljinici Njegoš (1721 m) i Golija (1942 m); krajobraz se opet postepeno mijenja, spuštamo se u plodno Nevesinjsko polje. Krša je za čas nestalo — ovo je prava oaza plodnosti podno Huma i Podveleža što se rasprostrela u uskom pojusu odavde pa sve do doline Neretve. Ovdje uspijeva stonovištu uzgojiti mnogo raznih vrsta povrća i voća osobito dobre kvalitete, a također i poznati duhan, koji je na svjetskom glasu.

Mostar. Upravo prelazimo most iz XVI stoljeća, po kome je grad dobio ime i ulazimo u orientalnu kavanicu, nisku prostoriju, gdje se pijucka izvrsna kava iz umjetnički izrađenih fildžana, sjedeći na niskim klupicama koje su opet pravo majstorstvo drvoreza. Velika je šteta što tradicionalni narodni obrt, drvorez i obrada metala kovanjem (kujundžije), i ovdje izumire; opći napredak privlači nove generacije da potraže savremenija zanimanja — jer Mostar ima veliku predionicu te tvornice platna i duhana.

Posjetili smo interesantnu Karadžbegovu džamiju i produžili dalje. Dvanaest kilometara od Mostara nalazi se poznato izletište kod izvora riječice Bune. Tu je i slikovit camping, na livadi tik uz rijeku u sjeni nekoliko velikih stabala, dok se na drugoj obali nalazi veliko polje kukuruza.

Utaborili smo se zadovoljni što je sunce prepustilo mjesecu svoje mjesto na nebu; naime ovaj kraj oko Mostara je ljeti po statistici najvrćuji u Jugoslaviji.

U prašumi Perućici

Foto: M. Saletto

Naša obala Bunje je veoma plitka i položena i to me je namamilo da na jeftin način operem »Topolino«. Jednostavno sam ga odvezao u rijeku i u tekućoj vodi skidao naslage prašine. Natrag nije više bilo tako jednostavno — čitav camp je dobrovoljno asistirao izvlačenju iz šljunka. Kada je pao mrak uperili smo reflektore naših vozila na šatore i uspjeli snimiti dobru snimku »noćnog života« logora. Pije se limunada; umjesto jazz-banda sasvim dobro svira tranzistor, a sjene drveća na povjetarcu plešu neki svoj mistični ples.

* * *

Raskršće kod Čapljine.

— »Idemo u Čapljinu« — predlažu Biba i Tanja

— »Ne idemo« — kažu Mira, Saša i Ale

Pa onda kraći dogовор.

Saša i ja polazimo istovremeno — on naprijed ja natraške. Novi »Fića« bio je kršten prvom udubinom, a što se tiče njegovog vlasnika, bolje da i ne govorimo. Reklama za kisele krastavce.

Tako nismo bili u Počitelju poznatoj tvrdavi kod Čapljine; u nanelektriziranoj atmosferi nitko nije imao hrabrosti da inzistira na tome.

No cesta za Metković nije bila ništa bolja; nevjerojatno podsjeća na kamenolom; mogao bih ustvrditi da je najlošija kojom smo do sada prošli u Jugoslaviji. Prava šteta! Ovaj kraj je inače veoma lijep i interesantan. Mogao bi postati pravi turistički raj, no malo tko se odlučuje da prode ovuda. Dесесимa kilometara (točnije; sve do Makarske) vozili smo prosječnom brzinom od deset kilometara na sat; samo na malim relacijama moglo se napredovati brže.

Približavamo se moru. Delta Neretve tako je neobično plodna da daje nekoliko žetva godišnje. Uspijevaju različite kulture žitarica, povrća i voća, kontinentalnog

i južnog — ovdje kratko rečeno, uspijeva sve. Između pojedinih rukavaca Neretve prokopani su kanali; čitav predio je smisljeno navodnjavan; na sjetu i žetu odlazi se čamcem. To su posebni plitki i trbušasti čamci na vesla (na plićim mjestima odguravaju ih motkama) u koje stane dosta tereta. Oni zamjenjuju seoska kola, a sa njima se prevozi i stoka na pašu. Pejzaž je intenzivno zelen; sve buja i raste, kao da se ruga suncu čije ubitačne zrake pokraj ovog obilja vode nemaju djelovanje.

Počinje najmukotrpniji dio puta za naša vozila. Mjestimično se izvode zemljani (kakav absurd-ispravnije bi bilo; kameni) radovi na trasi buduće Jadranske magistrale, tako da je prolaz gotovo nemoguć. Ne jedan put strugnuo sam dnom kola o »cestu«. To kvari svu ljepotu prirode. Obično na moru nismo skloni suvišnom naporu i avanturizmu te vrste. Pelješac, Korčula, Hvar, plavenilo mirnog mora-ništa nas ne može raspoložiti. Na pustom dijelu ceste neki motorista krpa veliku rupu na gumi žicom, a par kilometara dalje naletio sam na veći kamen i slomio sisaljku za ulje. Podmazivanje motora je sada sasvim nedovoljno — svaki čas moram stati zbog nadolijevanja ulja — na osobitu »radost« ostalih. Sunce iznad Biokova dočarava situaciju u krušnoj peći.

* * *

Konačno u Makarskoj! Četiri dana odmora na krasnoj plaži iskoristili smo da popravimo nastale štete na vozilima i izvršimo kraće izlete na Biokovo (jasno bez naprtnjače i rano ujutro) te u Bašku i Brela. Moral grupe je opet na visini — najteža dionica ture je za nama.

* * *

Dijelimo se u dvije grupe — Vesna, Mira i Saša čiji se godišnji odmor bliži kraju odlaze kući — dok mi ostali imamo na raspolaganju još punih dvanaest dana. Dakako rastanak smo dostojno proslavili uz mnogo uzajamnih lijepih želja.

Iz Splita krenuli smo cestom između Kozjaka i Mosora za Sinj. Opet smo u kršu, samo je kamen ovdje još tamniji od onog u Hercegovini. Tvrđava Klis dominira okolicom. Nešto kasnije počinjemo se spuštati zavojitom cestom u Sinjsko polje. Jedno ugodno iznenadenje: 10 km iza Sinja naišli smo na dobru asfaltiranu cestu, koja na karti uopće nije bila označena. Naime, poznata brana za hidrocentralu Peruća proširila je rijeku Cetinu u akumulaciono jezero koje je pokrilo nekoliko sela i trasu stare ceste, pa je uz obalu jezera podignuta nova, po kojoj upravo prolazimo. Kraj uz Cetinu postaje plodon; obradena polja smjenjuju se sa pašnjacima, iznad kojih se strmo uzdigla Svilaja (1509 m) a preko, na drugoj strani jezera-rijekе, ogromna Dinara (1831 m).

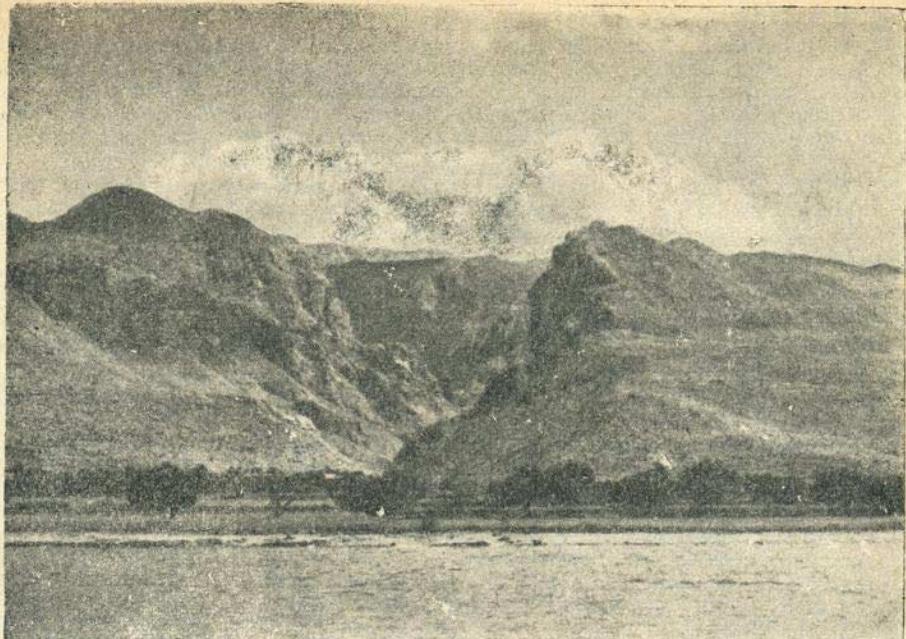
Nekoliko sela potonulih u novom jezeru stvara tužnu sliku; voda je tako bistra da se jasno vide krovovi i ograde još čitavih kuća. Odroni terena još su česti, tako da postoji pravi »otoci« zemlje u jezeru sa po kojom polusrušenom kućom ili stablom što će svaki čas pasti u vodu.

Jedan tvrdoglav vlasnik zadržao se na jednom ovećem labilnom poluotoku i uporno obraduje preostali dio okućnice usprkos životnoj opasnosti. No, progres neumitno krči svoj put. Nova moderna sela podignuta na sigurnoj udaljenosti od jezera već žive novim životom.

Stigli smo u Vrliku, poznatu po originalnoj narodnoj nošnji; već iz daljnje možete po marami na glavi zaključiti da li je neka žena udata ili je djevojka. Cijeli ovaj kraj djeluje veoma zdravo, uredno i čisto. Svaka im čast! Izuzev možda jedino običaj bočanja na cesti, koji je ovdje udomačen i prilično opasan. Bili smo svjedoci jedne saobraćajne nezgode, koja je srećom završila bez teških posljedica.

Po noći dovezli smo se u Knin, željezničko čvoriste srednje Dalmacije i nekadašnju prijestolnicu starohrvatskih kraljeva. Karakteristika ovog kraja je i usred najžarkijeg ljeta — ugodne osvježavajuće noći. Sutradan smo posjetili izvor rijeke Krke sa lijepim slapovima Krčića, visokim tridesetak metara. Produžili smo prema Obrovcu veličanstvenim kanjonom Zrmanje, koji svojom dubinom i širinom i slojevima skoro geometrijski poredanih stijena, mjestimično podsjeća na Colorado iz filmova i daje poseban čar ovom inače pustom kraju.

Slikovito smješten Obrovac, u koji smo se spustili strmim serpentinama, ima sve uvjete da postane turistički centar, no i ovdje kako je to kod nas izgleda uobičajeno, nađe se poneka sitnica koja kvari opći utisak. Ključ benzinske stanice, na primjer, ima jedan čovjek, kojeg najprije morate tražiti po gostionicama, pa se opet vraćati nazad do bunkera itd. A Obrovac je smješten na takvom položaju da bi komuna mogla imati prilično koristi i od prodaje goriva — ljeti ovuda prolazi mnogo turista.

Prodor Velike Paklenice u Velebitu

Cestom uz Novigradski zaljev stižemo u Zadar. Konačno na asfaltu; pred nama je završeni dio jadranske ceste. Čini nam se da smo dobili krila. Stigli smo do mosta koji spaja nazuće točke Novigradskog zaljeva. No taj grandiozni objekt čiji lukači u to doba (august 1960) još nisu bili spojeni, prisilio nas je da strpljivo čekamo u redu, na mali trajekt, koji nas je prevezao na drugu stranu.

Starigrad. Pokraj kuće Šumarije na obali nalazi se lijepo ureden camp — naša baza za par slijedećih dana. Ovdje sam bio i prošle 1959. godine i htio bih istaknuti nešto što je zaista za pohvalu i primjer ostalima.

Sumar koji je ovdje u službi, samoinicijativno je u vrtu šumarije uredio prostor za camping, bez ikakove dotacije i finansijske pomoći sa strane. Lani je to bilo primitivno — postojeći otvoreni bunar za vodu i sanitarnе prostorije od par dasaka. Počeo je ubirati zaista jeftinu taksu i sredstva tako dobivena upotrebio da u slobodno vrijeme i dalje ureduje camp. Ove godine bio je tu već zatvoreni bunar sa pumpom, bolje sanitarnе prostorije itd. I gosti su bili privučeni u većem broju. Nije li to način kojim treba ići? I s malo sredstava može se postići mnogo, ako postoji dobra volja. Zainteresirala se i komuna i ostali mjerodavni faktori; već se gradi motel i još jedan camp. Nekad siromašna komuna pošla je velikim koracima naprijed.

Velika Paklenica, ogroman kameni klanac, najbolji je prirodni put za uspon na Velebit sa morske strane. Visoke stijene sivog istočenog kamena sa lijeve i desne strane sužavaju horizont na uski potez neba, koji presjećaju jastrebovi, što kriješteći preljeću sa jedne strane na drugu. Polagano se uspinjemo po naslaganim kamenim blokovima, po kojima silaze seljaci sa drvima i ostalom robom natovarenom na konjima i magarcima, do obale, gdje prodaju svoje proizvode. Dosta visoko gore, gdje se dijele putevi za Alan i Manitu Peć, naišli smo na jedno malo obradeno polje rajčica paprika i krumpira oteto nepreglednom kamenjaru teškim radom i prenošenjem kamenja, što se često ruši odozgo. Zaista, ovdje skupo voće i povrće ipak je jeftino u poredbi sa trudom koji je potrebno uložiti.

Navečer u campu puše jak vjetar. Morali smo kuhati u šatoru. Mala Paklenica, dosta manja po rasponu stijena i sivina, ne zaostaje u divljini za svojom većom

sestrom. I ona je izgradnjom Magistrale postala pristupačna tačka za uspon na Velebit. U dva dana sreli smo oko dvadeset planimara u obje Paklenice.

Jablanac. Naša baza je sada »Dom Miroslava Hirtza«, najniži planinarski dom u Jugoslaviji sa svojih 20 m nadmorske visine. Posjećujemo poznati fjord Zavraticu što se duboko usjekao u Velebitski masiv. Sive stijene i kozje staze naokolo fjorda, veoma tamna boja vode. Evo i komadića Norveške kod nas! I tako iz dana u dan kroz najoprečnije dojmova i doživljaje. Lijepo je putovati svojom zemljom.

Na izlasku iz tunela što skraćuje put od fjorda do glavne ceste opet jedan nesvakidašnji dogadaj! Ciganska obitelj na ljetovanju; razapeli »čergu« pokraj ceste, a umjesto očekivanih konjića.... prastari automobil model 1937.....« Inače jako dobar, samo su mu gume slabe».

Stinica. Žičara što odavde vodi na Velebitski masiv sve do Alana — za sada uprkos našem prizeljkivanju nije tehnički sigurna za prijevoz ljudi. Prevozi samo trupce sa sjeverne strane masiva do obale.

Približavamo se Crikvenici. Bijesan Alčev pogled naprsto me prikovoao uz gumu, na kojoj sam, ne znam ni sam po koji put, popravljao rupu.

— »Ako nam pobjegne zadnji trajekt, obećajem ti, da će tvoja kolica unaprijediti u amfibiju«

Na moje veliko zadovoljstvo trajekt nije pobjegao, a »Topolino« je izgubio jedinstvenu šansu u svom životu. Stigli smo na trajekt, doslovce rečeno, kad je »dizao sidro«. Nakon tridesetak minuta vožnje po već mrkloj noći iskricali smo se u Silu i veoma strmom i uskom „ali dosta dobrom cestom produžili za Krk. Cesta se baš mnogo ne obazire na brda i doline — skoro u pravcu presijeca otok, no to, kao i nedostatak putokaza, nemože nam pokvariti užitak noćne vožnje po punoj mjesecu. Stižemo u Krk. Gdje je camp neznamo, a kako čestit svijet već odavno spava, nemamo koga upitati. Pronašli smo izvan mjesta neko nogometno igralište i utaborili se. Šator smo razapeli ispod gola, pogadate,.. treba zabititi dva kolčića manje.

Sutradan smo pronašli mali camp, upravo u času kada su se ribari vratili iz lova. Doskora velike skuše vire iz naših tava; pečemo ih na »fifti-fifti« način; najprije glavu, pa onda rep.

Sedam kilometara udaljeno od Krka nalazi se mjestance Punat odakle se iznajmljenim čamcem može prebaciti na Košljun, otočić — samostan, raritet koji je vrijedno pogledati. Fratri ovdje žive u potpunoj tišini i miru u gustoj borovoј šumi, što prekriva cijeli otočić, kao odrezani od svijeta i dogadaja. Posjetioc dolaze ovamo radi dobro uredenog samostana-muzeja. Originalni atlas naših krajeva štampan još u XV stoljeću, najstarija (tako barem tvrdi naš vodič) biblioteka na Primorju od 15.000 svezaka, većim djelom pisanih rukom na pergamentu, uvezanih u kožu. Pojedini primjerici su uvezani čak i u rezbareni mesingani lim. Nalazi se ovdje i velika numizmatička zbirka sa primjerima još iz rimskog doba, pa narodne nošnje, posude i drugi predmeti iz domaćinstva. Jedna dvorana puna je prepariranih životinja, naših i egzotičnih; riba, kornjače, ptice, zmije, sisavci — a i pravi monstrumi — janje sa dvije glave i šest nogu i još jedno, »Kiklop«, sa samo jednim okom. Istaknuto mjesto u muzeju zauzima kopija Baščanske ploče, čiji se original nekad ovdje čuvao. Vraćamo se u Krk po kiši koja je upravo počela padati; prvi kišni dan na ovogodišnjoj turi!

Zadnji dan na Jadranu proveli smo u Bakarskom zaljevu. Turistička sezona je u punom zamahu; rijeke vozila neprekidno prolaze; campovi i hoteli su prepuni, kao i kupališta. Svaki najobičniji magarac, možda i protiv svoje volje, postao je fotomodel.

Naš put vodi sada obroncima Učke; krećemo prema Sloveniji jednom od najlepših turističkih cesta u zemlji, onom što od Rijeke vodi za Ljubljani kroz pejzaž slikovitih brežuljaka, polja, šuma i livada. Užitak je voziti polagano i vidjeti sve. Kod Ilirske Bistrice skrećemo za Skocijanske jame. 1957. godine na »Tour de Yougoslavie II« u njoj još nije bilo električnog svjetla, pa smo došli da je pogledamo u novom ruhu.

Prizor je bio izvanredan; najveća dvorana, visoka 190 metara, na čijem dnu teče ponornica Reka, potpuno je osvijetljena jakim reflektorima — ogromno podzemno prostranstvo postalo je sada vidljivo u svoj svojoj veličini; uz svjetlo karbituša dojam nikad nije mogao biti potpun. Camping u Ljubljani bio nam je polazna točka za posljednju etapu ture: Logarsku dolinu. Kroz neprekidna polja kukuruza i pšenice vodi naša cesta prema Šenpetru. Uzlazimo u kotlinu između Kamniških Alpa i Pohorja, jedno od najpoznatijih užgajališta hmelja u našoj zemlji. Upravo

je u toku bjerba; hmeljišta, kilometrima dugačka, puna su beračica koje spretno obaraju visoke stablike. Mnogo kola u neprekidnoj koloni izvozi odavde hmelj u sabirne centre, gdje se dalje preraduje i šalje u pivovare. Biba i Tanja oduševljene su tim romantičnim prizorom — dok Ale i ja želimo još za dana stići u Logarsku dolinu.

U Mozirju nema na karti označene benzinske stanice — ona se tek gradi. Naše zalihe goriva su minimalne, no mi se pouzdavamo u varljivu sreću i produžujemo dalje. Kod Luča zasvijetila je crvena sijalica benzina više nema; moram stati. Kod nekog mehaničara posudujemo kantu. Ale sa poslednjom litrom benzina u rezervoaru odlazi do par kilometra udaljenog šumskog gospodarstva. Doskora se ipak slavobitno vratio s punom kantom; mogli smo krenuti dalje poučeni iskustvom: Ne vjeruj baš oviše karti!

Nekoliko lijepih slapova i bujica ruši se sa lijeve i desne strane strmog klanca, koji se sve više sužava, u bučnu Savinju. Evo i sume tisovine, inače rijetke kod nas. Jedno stablo staro je navodno više od tisuću godina. Kuće stisnute na omanjim platoima uz rijeku građene su u čistom alpskom stilu. Daju cijelom ovom kraju upravo onu sliku koju zamišljamo kad nam netko spomene Alpe. Klanac se odjednom naglo proširio i mi smo ušli u Logarsku dolinu — biser naših ledenjačkih dolina. »Neki je uspoređuju sa najpoznatijom sličnom dolinom u Pirinejima« — veli turistički prospekt. Dugačka je oko 7 kilometara, ravna kao daska na 756 m nadmorske visine. Visoki, mjestimično zasnježeni vrhunci, zatvaraju je sa svih strana; sa njih se ruši par lijepih slapova u Savinju. Najinteresantniji je sam izvor Savinje; elegantni slap zvan Rinka od oko 130 m ruši se preko okomite stijene, kroz koju su isklesane stepenice i postavljena užad i ograde za osiguranje.

Vozila i veći dio opreme ostavljamo u jednom improviziranom logoru — glavnu riječ opet imaju penjačice i naprtnjače. Iznad izvora Savinje prvi odmor baš u času zalaska sunca; trebalo bi malo požuriti.

Frischaufov dom na Okrešlju (1378 m) gostoljubivo nas je dočekao izvrsnim mlijekom iz vlastite mljekare — naime opskrbnik doma drži nekoliko »simentalki«. I opet jedna ugodna i zabavna večer u društvu planinara uz zvukove harmonike i ritam polke.

Rano ujutro spremamo se za uspon; žurno izlazimo iz doma i dosta oštrim tempom grabimo prečaćem za Kamniško sedlo. Dan je vedar, bez oblačka na nebu — sunce počinje da nas prži. Zaboravio sam u domu naočale i sad moram žmirkajući penjati prema bijelim stijenama, dok me moji drugovi sažalno gledaju iza svojih zelenih i sredih stakala. Logarska dolina iz ptičje perspektive izgleda još privlačnije; začudo nema ni traga maglici, koja se ujutru obično skuplja u takvim dolinama. Uspeli smo se na Kamniško sedlo, kosu visoravan obraslu travom. Odavde se pruža pogled na dvije strane — na Kamnik i Grintavec te na dio Logarske doline i austrijske Alpe sa druge strane.

Pred nama su Brana prema zapadu i Planjava prema istoku, a nekako u sredini između njih Kamniška koča (1884 m) do koje smo upravo stigli. Odlučili smo se najprije na teži uspon uz piramidu Planjave, koji nam još više otežava neobična sparina. Oko 150 m ispod vrha prekidamo »vratoloman« uspon na zahtjev umornijeg dijela naše četveročlane grupe. Slijedio je po povratku jedan poduzi odmor u Kamniškoj koći, pa zatim mnogo laganiji uspon na Branu; veći dio puta svladavamo priječenjem, barem Ale i ja, dok Tanja i Biba radije izabiru sigurniji put uz crveno-bijele okrugle znakove. Konačno na vrhu! Uzalud tražimo sjenu — oštar kameni vrhunac bez vegetacije nemože nam je dati.

Razmišljam silazeći polagano u dolinu. Tražim u mislima »ono« što nas tjera na te vrhove uprkos naporu i poteškoćama. Koliko god je manje onih vrhova, na koje naša noge još nije stupila, sve je veća želja da i ove preostale ubrojimo u broj poznatih. Eto, moj planinarski staž uskoro će se zaokružiti na petnaest godina, a »ono« nije dobito još ni približno jasan odgovor. Previše faktora, previše utisaka utječe na kristalizaciju tog odgovora; a u potrazi za njim nagomilava se još više novih impresija. Možda je petnaest godina i suviše malo u tom razvojnom putu ili će možda odgovor ostati uvijek ono neodređeno: Zato jer to volimo, jer nam je to potrebno!

Posljednji dio našeg trećeg putovanja bliži se kraju. Planine i doline naših Alpa ostaju opet iza nas. Celje-Zidani Most-Krško. Brojač kilometara neumoljivo broji posljednje kilometre našeg puta. Ispod pitomih oblika Medvednice naziru se već krovovi, dimnjaci i svjetla Zagreba.

Ako bi želio dati približan rezime onog što smo nazvali »Tour de Yougoslavie« onda bi na prvom mjestu trebalo navesti cilj i smisao tog putovanja: upoznati barem u osnovnim crtama našu domovinu, sa naročitim akcentom na područja interesantna za planinarstvo i turizam, i na slabije poznate i manje opisane krajeve. Nastojali smo u letimičnom prolasku kroz neki kraj steći njegovu opću sliku i pronaći ciljeve naših budućih tura i izleta.

Na našem putovanju nisu bili obuhvaćeni ravniciarski predjeli, istočna i centralna Srbija. Vremenske i materijalne mogućnosti nisu nam dozvolile da i to ukloplimo u naš i inače obiman plan. Navedene krajeve kanimo posjetiti na prolazu do naših budućih planinarskih ili turističkih ciljeva.

Koristeći ovu priliku želio bih još nešto napomenuti. Kritike jednog dijela planinara »Vaša djelatnost, vaš način putovanja — to više nije planinarstvo« itd. upućivane su nam ne jedan put. To je možda samo djelomično točno. Naša djelatnost nije bila samo planinarska — mi smo je spojili sa campingom (možda je ispravniji izraz — touring) i običnim turizmom. No, planinarski dio našeg programa nije time ništa izgubio. Baš naprotiv — upravo motorno vozilo otvorilo nam je nove mogućnosti planinarenja: posjetiti veoma udaljene planine i tamo gdje javna prijevozna sredstva ne dopiru ili su rijetka; skratiti višesatno pješačenje cestom do neke planine na minimum i tako dobiveno vrijeme iskoristiti za duži boravak u samoj planini; u dvadesetak dana godišnjeg odmora posjetiti daleko više krajeva nego bi to iako krovim uskladivanjem voznih redova bilo moguće. Da li je to, u planinarskom smislu, pozitivno ili negativno, to je već pitanje za diskusiju, koje će se općim napretkom i porastom standarda samo nametnuti našem planinarstvu.

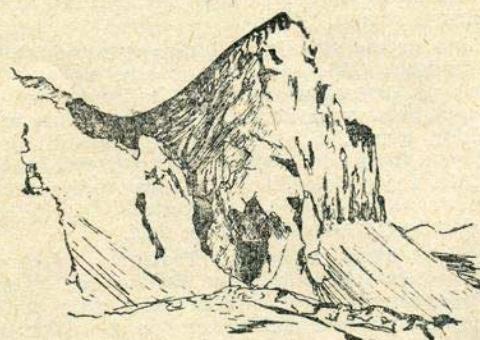
* * *

Sveukupno smo na putovanjima proveli 66 dana i prevalili oko 6.300 kilometara. Od Triglava do Ohrida, od snježnih mečava do sunčanih plaža, kroz plodne ravnice, zelene šume, preko goletnih vrhova, krša i pustara vodio je naš put. Od prvorazrednih saobraćajnica sve do bespuća. Po kiši ili lijepom vremenu, u ugodnim i neugodnim doživljajima upoznali smo domovinu.

Vidjeli smo nove pruge, ceste, tvornice, progres u punom razvoju; ponegdje možda samo njegov prvi korak. Gledali smo jugoslavenske ljude na radu i odmoru. Tražili smo ljepote naše zemlje.

I našli smo ih mnogostrukе. Svaki grm, kamen, planina ili rijeka pričali su o njoj. O Jugoslaviji.

Konac

NA SKIJAMA I OKO NJIH

ČUDNI LJUDI

More je bilo sasvim mirno, bez ijednog vala. Ustajao zrak pun izmaglice i dima zastro je luku sivom koprenom. Istok se sav zarumenio. Ožujsko sunce teškom se mukom probijalo i tek po koja njegova zraka uspijevala je dotači bijeli brod, što se uz dok lagano tresao od već upaljenih motora. Na kapetanskom mostu visi tabla: Rijeka-Pag. Putnici, prilično lagano obučeni, bez zimskih kaputa, bez debelih vesta i toplih šalova, ukrcavaju se.

Onda stižemo i mi. Nas sedam u skijaškim odorama, teško natovareni naprtnjačama i skijama, ulazimo na brod. Čude se ljudi. Sumnjičavo nas gledaju. Neki se i smiju.

»Čudni ljudi! Kud na more sa skijama?«

Zaboravili ljudi da brod pristaje u Jurjevu, u podnožju Velebita. Zaboravili ljudi da na Velebitu, tek nekoliko sati hoda od toplog mora, ima i snijega.

Nismo otišli pod palubu, i ako je po izlasku iz luke počeo polako puhati hladni vjetar, koji se sve više i više pojačavao, kako smo se približavali Senju. Vjetar nam je mrsio kose, dok smo mi pogledima milovali bijele vrhunce Velebita. Već smo se mislima spuštali niz njihove strme zasnježene padine.

Kako nam vrijeme na brodu ne bi propalo, odlučili smo ponoviti teoretski dio »kosog sputa« i još prije Jurjeva svi smo mogli u horu ponavljati kao papagaji: »... skija krmarica treba biti pola stopala naprijed, koljena su zajedno i okrenuta prema padini, tijelo od padine, a naročitu pažnju treba obratiti na« Ah! Od toga je prošlo dosta vremena, već sam i zaboravio na što treba obratiti naročitu pažnju.

USPON

Iskrcali smo se u Jurjevu. Opet nas prate radoznali i ljubopitljivi pogledi naroda. Opet se mi kao krivci opravdavamo. Jedini alibi nam je snijeg, a taj je još daleko. Tražimo neko prevozno sredstvo do Oltara. Srećom, izgledamo dosta jadno, a šofer na koga smo se namjerili posjeduje meko srce. Odvezao nas je još tri kilometra dalje gdje se od automobilske ceste odvaja markirani put za dom pod Vučjakom.

Oprostili smo se od šofera i krenuli polako uz planinu. Vrijeme je bilo oblačno, prohладно. Mirisalo je na snijeg. Polako smo napredovali. Nije ni čudo. Nosili smo na leđima hranu za deset dana i još skije, a put se neprestano uspinje.

Nakon sat hoda došli smo na snijeg. Malo zatim nebo se smrklo i počeo je pršati novi snijeg. Postalo je tamnije. Sve je više crnogorice, a snijeg je sve dublji. Hodao sam prvi i svaki čas duboko upadao.

Mali odmor, pa kretanje, pa opet odmori i tako u nedogled. Tako mi se bar onda činilo. Minute su izgledale kao sati, sati kao dani.

Napokon je snijeg postao tvrdi i malo smo odahnuli. A onda se nebo počelo zamračivati i upali smo u oblake. Bura je zviždala kroz zamrznute grane. Bilo je jako hladno.

Odjednom se oblaci malo razmaknuše i ugledam tamnu priliku doma. Nisam dospio ni viknuti — odmah je opet sve postalo sivo.

Vjetar je silovito zviždao, a pred samom kućom je bio tako jak, da smo se jedva držali na nogama. Upuzao sam u kuću, sjeo i polako dolazio k svijesti.

NAŠA PONIKVA

Drugo jutro probudili smo se odmoreni. Prvo smo pogledali kroz prozor da vidimo kakovo je vrijeme. Nije se ništa vidjelo. Sve je bilo sivo. Čuo se prodorni, jezoviti zvuk bure. Odlučili smo skijati, pa što bude, da bude.

Navukli smo skije i izašli u maglu. Nije se vidjelo ni deset metara, a vjetar je puhao upravo ludački. Nitko od nas ne zna teren i svi se oprezno u cik-cak linijama spuštamo nizbrdo. Već sto metara od kuće je svjetlijie, a malo zatim vidimo dno jedne oveće ponikve, koja će u toku slijedeća tri dana, dok će maglena kapa sjediti na vrhovima Velebita, biti naš jedini ski-teren. Tu nije bilo ni vjetra ni drveća, što je napose povećalo našu sigurnost i smjelost.

Četvrto jutro probudili su me usklici radosti i oduševljenja. Podigavši se na krevetu opazio sam gotovo sve momke na prozoru. Ja onako snen hrabro proturim glavu kroz prozor. Hladan zrak šibne me po licu i probudi, a oči nenavikle na jarku svjetlosti zasuze. Nigdje nema oblaka ni magle. U daljinu plavi se more posuto mnoštvom otoka što se kupaju u jarkoj svjetlosti jutarnjeg sunca. Sprijeda snijeg sad se bjelasa, sad opet blješti poput dragulja, a tek u sjeni pretvara se u pravu boju. Grane drveća pod teretom svježeg snijega i inju duboko su ponikle i tako davale još veću draž toj lijepoj slici. Bili smo ushićeni. Brzo smo se obukli, doručkovali, a onda na skije. Napalo je deset do dvadeset centimetara pršića na staru smrznutu podlogu. Dakle sve kako treba. Čak je i vjetar taj dan malo oslabio. Pred domom smo dugo gledali na Velebit. Rožanski Kukovi, Gromovača, Veliki Zavižan, Pivčevac i ostali vrhovi pokriti snijegom, mamili su nas.

Otisnuli smo se niz padinu. Prošli smo pored naše ponikve i smjelo krenuli na sjevero-zapad za Oltare kroz staru šumu. Nakon nekih pola kilometra došli smo na rub jedne kotline, što se prostirala do pošumljenog podnožja Velebitske Plješivice. Skrenuli smo u nju i sve do ručka proveli vrijeme u sunčanju i skijanju.

NEVOLJE SA ĐONIJEM

Poslije dobrog ručka krenuli smo na Veliki Zavižan. Skijali smo do samog podnožja, a onda sa skijama na ramenu do vrha. Svi smo bili osim Đonija. Njemu je opet pukla skija. — Prvi put mu se to dogodilo dok smo još skijali u našoj ponikvi. On je po običaju vozio posljednji. Odjednom je nestao. Čuo se samo mali udar prigušen fijukom vjetra i tek nakon nekoliko trenutaka duboko iz snijega pojavilo se njegovo tužno lice. U ruci je držao ostatke lijeve skije. Te večeri spojili smo đasku limom jedne američke konzerve. Drugog dana Đoni je vozio sa jednim srebrnim širitom. Dakle, bio je unaprijeđen.

Danas opet ista stvar, opet pad na nos, opet lom, ali sada desne skije. Bez tuge je zabō skije u snijeg i pješice pošao s nama na Zavižan, a odatle na Balinovac pa grebenom do kuće.

Mi smo se skijama spuštali na Zavižansku kosu i onda strmom stronom u duboku ponikvu između Zavižana i Pivčevca. Bio je to pravi smuk. Vozili smo po netaknutom snijegu niz veliku strminu obraslu debelim jelama. Snijeg je samo prašio i prštao, a kad bi se takli kakove jele, s nje bi se srušio čitav teret snijega i u tren nas zatrpano. Pršičasti snijeg kod svakog pada duboko se zavlačio u našu odjeću i golicao nas. Nije nam to smetalo, već nas činilo veselijima i nestašnjim.

Sunce je zalazilo kad smo se domogli doma. Otvorili smo veliku konzervu sa sirom. Bila je konzerva žuta kao zlato i njom smo zakrpali drugu Donijevu skiju. Bio je veseo i tvrdio kako mu skije tek sada valjaju, a osim toga izgledaju kao inozemne, jer je na ſimu pisalo »not to be sold or exchanged« Znači, sad su barem duplo kvalitetnije!

DISKUSIJA NA VISOKOM NIVOУ

Sunce nam je postalo već sasvim normalna stvar. Zaboravili smo da smo i u oblacima skijali. Nemilosrdno je peklo. Onaj divni pršić preko dana postajao je ljepljiva masa. Temperatura je iz dana u dan, iz sata u sat rasla.

Pošli smo na izlet. Cilj: Mali Rajinac, najviši vrh Sjevernog Velebita. Vozimo se do podnožja, skije zabadamo u snijeg, a onda kroz duboki snijeg krećemo prema vrhu. Svakim trenom vidik postaje sve ljepši. Dugačke livade Jezerina bijele se. Na zapadu je Vučjak a malo desno šumoviti greben Plješevice. Nizinski dio Like ne vidimo, sav je zavijen debelim i tmastim oblacima.

Konačno smo na vrhu. Otvaramo limenu kutiju, ali prazna je, nema ni ţiga ni upisne knjige. To je povod dugačke diskusije o neozbiljnosti i neefikasnosti naše planinarske organizacije. Ne brine se o najbitnijim planinarskim problemima: ţigovima i upisnim knjigama. Postavlja se pitanje čemu sav naš trud, sva naša muka kad se na koncu ne možemo ni upisati. Kako vidite zdrava planinarska diskusija i to na najvišem nivou, barem u Sjevernom Velebitu. Nakon svake diskusije slijedi zakuska, koja kod nas traje obično dulje od diskusije. Nismo htjeli iznevjeriti tradiciju. Poslije svega silazimo.

Jurimo kroz snijeg, tresemo grane kako bi zatrpalili snijegom onog koji ide iza nas i tako uz galamu i viku približavamo se skijama. Odjednom lom grana iznad nas. Pogledam gore. Ogroman orao zalupivši krilima po suhim smrznutim granama, nestaje iz vidokruga.

Kako je bilo lijepo ići pješice. Ovo na skijama je prava muka. Snijeg je postao kaša. Lijepi se na svaki dio skije. Nije nam jasno, da li je lakše vući ovako skije na nogama ili na ramenu. Mišljenja su podijeljena.

Ipak se svi dovlačimo do doma i oni sa skijama na nogama i oni na ramenu. Slijedi ručak pa odmor u kartanju.

Noć je već odavno zavila u svoje crno krilo i Vučjak i okolna brda. Zvijezde su žmirkavom svjetlošću obasjale tek malo okolinu. Vjetar se opet pojačao. Odjednom je netko pogledao kroz prozor i uskliknuo: — »Vidi! Što je ono crno?« Mi, ozbiljniji, koji ne vjerujemo u vještice i vukodlake mirno smo kazali: »Kamen.« — »Ali miče se!« — Prozor se polako punio znatiželjnim glavama.

I, morali smo priznati da se miče. Nešto se približavalo domu i postajalo sve veće. Odjednom, to nešto diglo se na dvije noge. Svima je bilo jasno — medvjed. Bili smo ushićeni. Prvi put u životu vidjeli smo medvjeda na slobodi. Neki su kliktali od ushićenja, drugi ih stišavali, da medvjed ne čuje, pa da se možda bezrazloženo ne naljuti. A vrata doma nisu baš najčvršća! Ipak, medvjed se dostojanstvenom mirnoćom povukao u sumrak.

Raspričali se mi i ni sam neznam dokle bi to trajalo, da nas nije ohladio smijeh četvorice vojnika, što su bili u domu. Grcali su od smijeha i onda bojažljivo priznali, da je onaj opasni i strašni medvjed bio jedan od njih.

Odavde nam slijedi dobra pouka: »Nikad ne vjeruj medvjedu da je medvjed, jer te možda vara.«

..... A NAROČITU PAŽNJU TREBA OBRATITI

Vrijeme nas je iznevjerilo. Počeo je kuhati jugo. Naoblaci se i stalo snijegiti. Velike pahuljice vlažnog snijega zasipale su dom i sve okolo. Pokušali smo nekoliko puta otići na skijanje, ali smo se ubrzo vraćali do kože mokri. Parafinom namazane daske dobro su išle, samo nismo smjeli padati, jer svaki pad znači i jedno neugodno kupanje. Dosadu smo skraćivali kartanjem i radnjem, a u nedjelju popodne slušali smo prenos utakmice Dinamo — Zvezda. Klempo, najvatreniji dinamovac, obećao je za pobjedu Dinama ispeći četrdeset palačinki. Nakon tog obećanja svi smo navijali za »plave«. Moram priznati, nikad mi nije bila pobjeda »Dinama« draža i naravno, nikad slada.

Naše zalije osjetno su se smanjile. Provizorni ekonomat je opustio i morali smo misliti na odlazak. Počeli smo skupljati stvari i utvrđivati dan odlaska.

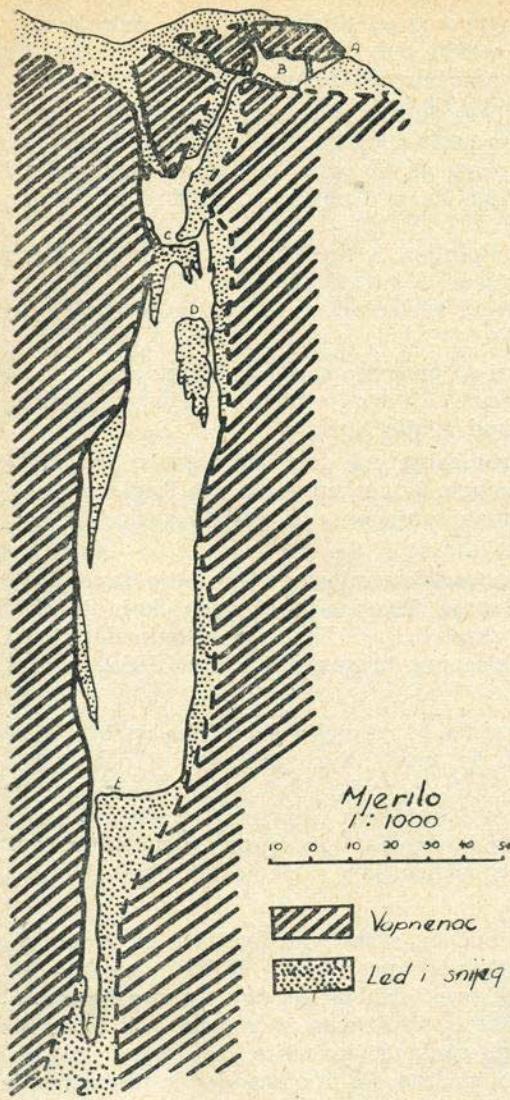
Oprostili smo od obskrbnika šjor Nikole, od vojnika, i izašli na vjetar i snijeg. Padao je kao iz torbe i to još mokar. Spuštali smo se putem prema moru. Na hiljadu metara snijeg je zamjenila kiša. Prala nas je sve do Gornjih Klada. Na domaku mora je prestala. Prešli smo Jadransku magistralu i strmim vijugavim putem stigli u Starograd. Završilo se naše skijanje. Prestale su radosti koje mogu pružiti samo visoke planine i snijeg, samo Velebit, drag u svoj svojoj divljini i surovosti.

Brod nas je nosio kući. Opet stojimo na palubi. Gledamo uprtih pogleda prema Velebitu, ali on se sakrio pod gustu koprenu oblaka.

Na skijanju se nismo dospjeli dovoljno baviti teoretskom stranom skijanja. Tko će pored surih orlova, silnih medvjeda, slatkih palačinki, »zlatnih« i »srebrnih« skija i mnoštva drugih stvari misliti još i na teoriju!

Ono što smo prije znali to znamo i sad i zato svi u horu pjevamo: »Kod kosog spusta skija krmatica pola je stope naprijed, koljena su skupa i okrenuta prema padini, tijelo od padine, a naročitu pažnju treba obratiti na

Još se uvijek ne mogu sjetiti na što to treba pažnju obratiti!

Tihomir Pajalić, Zagreb

Istraživanje Triglavskog Brezna

Na najnižem dijelu Triglavskog ledenjaka, koji ima površinu od oko 13 ha (površina varira prema godišnjim dobima, a u septembru i augustu je najmanja), na apsolutnoj visini od 2.400 m nalaze se 4 otvora, koji su svratili na sebe pozornost glaciologa i speleologa.

Istražujući Triglavski ledenjak glaciolozi nisu mogli riješiti sve njegove tajne; malo se zna o njegovoj površini u prošlosti; o debljini leda. Ništa se ne zna o vodama, koje se otapaju prilikom povlačenja ledenjaka. Kuda teku te vode? Da li idu kroz četiri otvora, koja se nalaze na sjevernoj strani ledenjaka?

Radi ovih problema speleolozi i glaciolozi su se posebno zainteresirali za četiri otvora na podnožju ledenjaka. Kasnije se je došlo do zaključka da se ovdje radi o jednom vertikalnom speleološkom objektu, tj. jami, pa su je nazvali

Triglavsko brezno, jer se nalazi u neposrednoj blizini Triglava. Istraživanja Triglavskog brezna započela su tek u novije doba. Od 1955. g. bilo je nekoliko pokušaja da se dođe do dna ovog interesantnog podzemnog objekta.

Prvi pokušaj izведен je 1955. g. Tada je dr Ivan Gams, slovenski geograf, koji već duži niz godina promatra i proučava kretanje Triglavskog ledenjaka, pokušao s osmoricom engleskih speleologa da dosegne dno jame. Led, snijeg i niske temperature prisilili su speleologe da već nakon 30 m dubine prekinu svoju akciju.

Slovenski su speleolozi, uz pomoć alpinista, krenuli i 1956. g. da riješe tajnu Triglavskog brezna, ali je opet led zaustavio istraživače.

1957. g. ponovno su pokušali engleski speleolozi. Ovaj put im je uspjelo da se spuste na 85 m dubine (na nacrtu D).

U ljetu 1958. g. slovenski speleolozi su ponovno spremili veliku akciju da se spuste na dno Triglavskog brezna, ali su već i sami otvoreni bili ispunjeni ledom, koji je speleologe prisilio da ostanu kod svojih kuća.

Godinu dana kasnije pokušaj prodiranja na dno Triglavskog ledenjaka izvršila je jedna grupa poljskih speleologa. Put u unutrašnjost Triglava bio je tada slobodan od leda, ali uslijed pomanjkanja opreme poljski speleolozi nisu se uspjeli spustiti niže od 85 m.

Početkom 1961. godine Društvo za raziskavanje jam Slovenije započelo je pripremu vrlo opsežne akcije istraživanja Triglavskog brezna, koja je zbog svoje opsežnosti nazvan »triglavskva ekspedicija«. Kada je početkom oktobra konstatirano da je jedan od otvora Triglavskog brezna slobodan od leda, zakazan je početak akcije za 23. oktobra 1961.

U Ljubljani su se 22. oktobra okupila 24 najbolja slovenska speleologa iz Ljubljane, Sežane, Postojne i Kopra. Tu smo im se pridružili i nas trojica članova Speleološkog društva Hrvatske iz Zagreba. Svi smo bili spremni na borbu sa ledom, niskom temperaturom i dubinom. Slovenski speleolozi su se prethodno vježbali u jami Gradišnici kod Logatca, dok smo mi, hrvatski speleolozi, bili istrenirani na ovogodišnjim istraživanjima speleoloških objekata Like, Gorskog kotara i Hrvatskog primorja.

Pod vodstvom dr Ivana Gamsa, naučnog suradnika Instituta za geografiju Slovenske akademije znanosti in umetnosti i prof. Petra Habića, krenuli smo prema Mojstrani, a odavde kroz Krmu, preko Kalvarije, do doma na Kredarici. Čim smo ostavili ledenjačku dolinu Krme, naišli smo na snijeg, koji je prema Kredarici bio sve dublji i prilično nam otežavao kretanje. Dva dana prije početka akcije palo je na Kredarici 60 cm snijega. To je onemogućilo prebacivanje opreme konjima, pa smo nepredviđeno taj posao morali sami izvršiti. Od Kalvarije, koja se nalazi na visini od oko 1.900 m, pa do doma na Kredarici, koji je na nadmorskoj visini 2.550 m, prenijeli smo oko 900 kg razne opreme i hrane.

Iako je snijeg otežavao dovoz opreme do Kredarice, on nam je ipak bio veliki saveznik, jer nam je omogućavao lagano kretanje po Triglavskom ledenjaku, preko kojega smo morali prolaziti kada smo od doma na Kredarici išli do otvora Jame i obratno.

Samu akciju osvajanja dna Brezna izveli smo u četiri dana. Prvi dan smo prenijeli materijal do baze I (na nacrtu D) i povezali telefonom prvu dvoranu (na nacrtu B) s »Ledenom dvoranom« (C) i bazom na površini. Prenos materijala nije bio lagan, jer je vertikalna do »Ledene dvorane« u obliku spirale, pa su speleolozi s pravom taj dio nazvali »toboganom«.

Od »Ledene dvorane« kroz uski otvor širine 1 m, a visine 2 m, spustili smo materijal do baze I ili »Kristalne dvorane«.

Drugi dan smo izvršili glavni juriš u unutrašnjost Triglava. Od »Kristalne dvorane« spustila su se petorica speleologa još 120 m dublje u tzv. »Gigantsko brezno« i tu su, na dubini 200 m, pri temperaturi koja je bila niža od 0°C, prenočili.

Treći dan se je speleolog Elo Rijavec spustio još 70 m, gdje je ledeni »čep« u suženju 2×4 m zaustavio daljnje napredovanje speleologa.

Kolika je debljina leda na tom mjestu? To nije sigurno, ali se smatra da je veća od 40 m. Taj dan smo svi izišli iz Brezna, a izvlačenje materijala smo ostavili za četvrti dan. Samo izvlačenje išlo je dosta brzo i mnogo brže nego smo se nadali.

Na završetku akcije čekalo nas je opet prebacivanje materijala iz doma na Kredarici do Kalvarije. Nizbrdo i bez znatnih količina hrane to nije bilo tako teško.

Koji su rezultati »Triglavskog ekspedicije«?

Sigurno je da je Brezno dublje od 270 m, ali je ledeni »čep«, star na tisuće godina, zatvorio put u Triglavsku unutrašnjost.

U morfološkom smislu Brezno se sastoji od jedne velike vertikalne podzemne šupljine, koju su led i snijeg pregradili u već spomenute dvorane (vidi nacrt).

Voda, koja se oslobađa pri povlačenju ledenjaka ne otiče kroz ovu jamu. Ostaje otvoreno pitanje kuda ponire ta voda. Dali ima još otvorenih jama ispod ledenjaka?

Na ovoj akciji kod nas su po prvi puta upotrebljavani UKV transistori za razgovor između udarne grupe i baze I. Oni su dobro funkcionirali i pokazali su se veoma praktičnim.

Istraživanje Triglavskog brezna izvršeno je uz veliku opasnost i izuzetne napore. Uspjeh akcije je rezultat zajedničkog složnog rada čitave ekipa.

U Ljubljani smo se oprostili od slovenskih speleologa sa zajedničkom željom da se opet vidimo na jednoj ovakvoj akciji.

Iz rada naših organizacija

Ante Grimani, Split

Planinarski odbor 13-godišnjaka

Pri P. K. »Split« postoje već nekoliko godina pionirske i omladinske grupe iz raznih škola. Njihov broj prelazi polovicu ukupnog članstva, a sa njima se uprava može samo pohvaliti. Pioniri su od dragosti dobili naziv »sitna riba«. Oni imaju svoje sastanke i izlete, a sada i odbor, ili kod nekih referente. Stariji članovi nikada nisu rekli da su djeca zla nego se s njima sa ljubavlju i strpljenjem razgovaraju, zabavljaju, poučavaju i planinarski odgajaju. Ako grupi pionira nije nastavnik planinar, koji ih »kupi i slaže« — e, onda nema toj grupi ni života.

Zahvaljujući nastavniku Nikoli Matasu pri osmogodišnjoj školi »Marjan«, ova grupa se sve više planinarski razvija. Evo jednoga primjera.

Zazvrči mi telefon i sitni glasić propišta: »Druže predsjedniče, mi smo prošle nedjelje, dok ste vi bili bolesni osnovali naš odbor i da li bi mogli doći na naš sastanak u subotu popodne« Sav radostan pristo sam i u tu subotu, da Vam kažem pravo, onako bolestan digao sam se iz kreveta — za moju »sitnu ribu«, u njihovu školu. Ja i njihov nastavnik sjedosmo u klupe — kao svaki drugi član.

Za katedrom (sad i oni imaju pravo tu sjediti) sjedio je njihov odbor 13-godišnjaka: predsjednica Vid Mila, tajnik Baković Edo i blagajnica Radonićić Maja. Ostali mladi članovi ispunili su klupe i razred.

Sastanak je propisno otvorila predsjednica pozdravivši predsjednika kluba, nastavnika kao i sve prisutne i predložila dnevni red. Program je bio obilat! Bilo je tu pitanje: sastanaka, izleta, takmičenja, logorovanja, značaka, štampe i mnogo toga drugoga. Članovi, pa i nas dva stara, tražili smo riječ, a ujedno odgovarali na upite i diskusija se ugodno otegla. Na koncu je bila i jedna »sporna« tačka: zaostatak od osam članarina koje je jedna drugarica pokupila, a nije dostavila blagajniku. E, tu su sa njihove strane počeli padati prijedlozi za i protiv, a da malo ne bi »skinuli glavu« umiješali smo se i mi, te prikazali »veličinu grijeha« i smanjili kaznu.

Kad sam prvi put tražio riječ, molio sam da radi bolesti govorim sjedeći, međutim ovaj dječji sastanak me je tako osvježio i izlijeo (ne zamjerite mi doktori!) da sam veseo otišao kući misleći: »Koliko mi još imamo nepoznate sakrivene snage u članstvu velikom i malom?«

Raditi sa djecom —to je »hobi« koji i drugima koristi, to je užitak. Moja planinarska sobica vrvi članovima i »sitnom i krupnom ribom«. Uvijek imam posjete, a uvijek i zadovoljstva, a smišljam im i zaduženja u novoj upravi. Malo smo dali planinarskom pokretu, ako ne odgojimo mlade kao dobre planinare!

NAŠA RADOST I NAŠ PONOS

Već četiri godine uspješno radi sekcija pionira-planinara unutar P. D. »Stubičan« — Donja Stubica, pod nazivom »Pčelica«. Mala plava zastavica i zelene »titovke« s utkanom pčelicom oznake su koje su zapazili već mnogi planinari sretajući članove ove sekcijsne na nekoj od zagorskih planina. Članovi-pioniri iz Donje Stubice pišu o svojim doživljajima i utiscima u svom školskom listu, koji također nosi naziv »Pčelica«, u rubrici »Planinarski glas«.

Donosimo nekoliko sastavaka pionira-planinara iz sekcijsne »Pčelice« u Donjoj Stubici. Sakupio ih je i sredio T. Stunić, nastavnik iz D. Stubice.

MOJ »ZLATNI KLJUČIĆ«

Ja sam planinar. Imam iskaznicu našeg planinarskog društva »Stubičan« i time se ponosim. Svake druge nedjelje odlazimo na izlete. Želimo upoznati naše dragoo Hrvatsko zagorje i ostale hrvatske planine. Kada putujemo vlakom ili autobusom društvo nam plaća troškove puta. Novac za putnu blagajnu sakupljamo prodajom ulaznica za filmske predstave u mjesnom kinu. To su izvanredne predstave i uvijek su dobro posjećene. Tako smo sakupili deset tisuća dinara. To nam je dobro došlo za izlet na Kuna goru i u Samobor. U našim knjižnicama već imamo mnogo žigova planinarskih objekata i izletišta koje smo posjetili. Uzimamo ih samo tamo gdje smo zaista i bili. Često ih pokazuјemo jedan drugome i prijateljima da vide koja smo mjesta posjetili. Naši odrasli članovi idu na izlete manje od nas. Kada bi znali kako je lijepo u planinama sigurno bi krenuli s nama. Na naše izlete nosimo hranu u torbicama. Često su nam na glavi zelene kapice i uz nas zastavica plave boje. Nekada ponesemo i šator. U sekcijskim nasima ima trideset. Imamo i svoju društvenu sobicu, gdje se sastajemo zimi i igramo društvene igre. Ja volim prirodu i naše društvo. U tome sam našla svoj »zlatni ključić«.

Nevenka Kodrnja, V. razred

NA KROVU HRVATSKOG ZAGORJA

Rano jutro jedne ljetne nedjelje. Još je mrak i mi provirujemo kroz prozore tražeći zvijezde. Njih nema — oblačno je. Treba se odlučiti za daleki put — na Ivančicu — »krov Hrvatskog zagorja«. Želja da se upoznamo s tom planinom pobjedila je strah od nevremena i mi polazimo na željezničku stanicu. Odmah na stanci vidimo da je ipak nekoliko strašljivaca ostalo kod kuće. Vozimo se do Budinčine, a odatle krećemo dalekim putem preko Selnice na Ivančicu. Vele, da postoji i kraći put, ali mi smo povjerovali nekom prolazniku. Markacija je dosta slaba. Konačno, iza Selnice ulazimo u malu sutjesku. Svuda

oko nas stijene. Kamenjar usred Zagorja! Nastavljamo uzanom dolinom polako se uspinjući. Put se gubi u gušticama i nestaje pod našim nogama. Gdje smo? Odlučili smo se za uspon do prvog vrha. Slučajno nabasamo na pravu stazu. Markirana je i mi veselo krećemo do cilja. Kod planinarske kuće nas dočekuje čuvar i njegova žena. Pijemo topli čaj, zatim razgledamo piramidu. S nje je krasan pogled na cijelo Zagorje. Danas je zamućen maglama u dolini, ali se kasnije vrijeme poboljšava i mi gledamo daleku Sloveniju, Podravinu i Međimurje. Sve kao iz aviona! Odmor i obrok hrane, a tada silazak natrag do Zajezde i Budinšćine. »Kako je daleko vrh Ivančice!« — pokazuje netko od nas na njen vrh koji tone u mrak. Bili smo na »krovu Zagorja«.

Zoran Stunić, VI razred

VOLIMO »LOJZEKOV IZVOR«

Odlazimo još jednom do »Lojzekovog izvora« — tko zna koji put ove godine. Nikada nam тамо nije dosadno, uvijek se radujemo odlasku na to mjesto. Pokraj izvora se ove godine uzdiže nešto što naše osjećaje puni radošću — naše sklonište. Ovdje se osjećamo kao kod rodene kuće. I dok nam neki zlobnici predbacuju da se »vučemo po šumi«, mi znademo što znači radoš boravka u prirodi. Osjećamo što znači radoš i zadovoljstvo kada izgradimo nešto vlastitom rukom za potrebe sviju nas. Mi svoje izletište volimo, ono nam je drago mjesto boravka, gdje uvijek iznova uživamo radoš, ponos i smijeh. Kada je prvi stup bio zabijen u zemlju, već tada smo zavoljeli to mjesto i taj posao, jer smo i mi djelomično sudjelovali u gradnji ili uređenju izletišta. Mi ćemo uvijek čuvati naše izletište i naše sklonište i nastojati da idućih godina bude još ljepše.

Dragica Gospočić, VII razred

DOK POTOČIĆ ŽUBORI

Jutro je svježe. Hodamo prašnom cestom prema Medvednici. Šuma se sve više približava. Žurimo poznatim puteljcima. Lišće šumi na lakom povjetarcu. Sve je u šumi tiho. Tu i tamo čuje se cvrkut ptica. Eto, stigli smo do našeg omiljenog izletišta! Dočekuje nas tihi žubor potočića s malim vodopadom. Pijemo vodu iz »Lojzekovog izvora«. Neki se pružaju po balvanima i odmaraju se. Potrčim do malog vrtića gdje raste naš borić. Raste zajedno s našim izletištem. Jednog dana bit će i on veliko stablo. Zatim potrčimo do »Dva srćeka«, vidikovca, s kojeg se otvara lijep pogled na Stubicu i naša sela. Vraćamo se opet u izletište. Tamo već gori logorska vatrica, neki peku ražnjiće i kestene. Razigravamo se oko vatre i po okolnoj šumi. A tada dolazi veselju kraj i vraćamo se kućama. Lijepi izlet završio je zajedno s danjom svjetlošću.

Štefica Jakšić, VII razred

Biografije planinara

GRIMANI ANTE. Roden 26. lipnja 1908. u Sinju. Tehničku školu u Sarajevu. Namješten u Željezničkoj radionici u Sarajevu, a zatim u brodogradilištu »Split« u Splitu kao šef standarda. Počeo planinariti 1929. godine po planinama oko Sarajeva. Prešao bosanske, dalmatinske, hrvatske i slovenske planine. Poslije Drugog svjetskog rata bio član uprave »Mosora«, pokrećač i tajnik Savjeta planinara Dalmacije, a kasnije predsjednik Savjeta planinara kotara Split i predsjednik Planinarskog kluba »Split«. Saraduje redovno u dnevnoj štampi, »Našim planinama«, »Planinaru« i »Stazama«. Njegovom zaslugom ponovno oživljava planinarski klub pri brodogradilištu »Split« i gradi se planinarsko sklonište »Vickov stup« na vrhu Mosora. Nastoji oko elektrifikacije spilje Vranjače i gradnje »Splitovog« doma na Kučinskim docima. Radi na markiraju i pošumljavanju krša. Odlikovan zlatnom značkom PSJ 1960. godine.

MARGETIĆ ANTE. Rodio se je 1. I. 1893. u Sućurju na Hvaru. Svršio je veliku realku u Splitu i bio poštanski službenik do svoga penzioniranja. Planinariti je počeo 1926. zajedno sa prof. U. Giromettom, kojemu je pomagao na organiziranju izleta. Prešao je dalmatinske bosanske i slovenačke planine. Najveću svoju aktivnost razvio je poslije Drugog svjetskog rata u Splitu. Bio je prvi predsjednik poslije oslobođenja i višegodišnji član uprave P. D. »Mosor«. Povremeno je saradivao u »Našim planinama«. Njegovom zaslugom obnovljeni su u ratu opustošeni domovi na Mosoru i Braču. Odlikovan je srebrenom značkom PSJ 1955. godine.

PLOTNIKOV MAKSIMILIJAN ing. dr. Rodio se 14. I 1909 u Leipzigu. Djelatnjstvo je proveo u Rusiji. Srednju školu i studij kemije na tehničkom fakultetu završio je u Zagrebu, a zatim je postigao i doktorat nauka. God. 1936. odlazi u Berlin na specijalizaciju iz fotokemije. Stečena iskustva primjenjuje poslije rata u našoj novoj fotokemijskoj industriji (tvornice u Zagrebu i Samoboru), koje svoj uspjeh dobrim dijelom zahvaljuju njegovom ličnom zalaganju. Kao planinar obišao je niz najviših planina Jugoslavije, a kao alpinista penjaо je u švicarskim i austrijskim Alpama i obišao mnoge vrhove iznad 4000 metara visine. Kao izvanredni stručnjak na području fotografije dokumentirao je sve svoje pohode bogatim nizom fotografija od umjetničke i tehničke vrijednosti. Niz fotografija objavio je u »Našim planinama«, a svoja iskustva iznio je u istom časopisu pod naslovom: »Primjena infracrvene fotografije u amaterskoj fotografiji« (1949, 269 i 343). Od 1946. bio je član Alpinističke sekciјe »Dinama«, a zatim član AO-a PD »Zagreb« od osnutka. Poginuo je u nevremenu koje ga je zadesilo 15. IV 1954. podno vrha Bernine u švicarskim Alpama.

Literatura. Pero Lučić-Rokić: Ing. dr. M. Plotnikov (NP 1954, 270).

VRDOLJAK STIPE. Roden 18. 6. 1884. u Cavtatu. Završio veliku gimnaziju i od god. 1908. do 1928. bio željeznički činovnik, najprije u Matuljama u Istri. Kasnije se posvetio komercijalnoj struci do god. 1962. Planinariti je počeo god. 1910. Prešao planine Istre, Dalmacije, Hrvatske i Bosne. Prije rata bio više godina tajnik HPD »Mosora« i član uprave. Saradivao prije rata u »Hrv. planinaru« i splitskom dnevniku »Novo doba«, a poslije rata u »Našim planinama«. Redigira Spomenicu 25-godišnjice »Mosora«. Poslije rata izabran je za počasnog predsjednika »Mosora«, a od PSJ god. 1960. odlikovan srebrnom značkom. Još uvijek planinari.

„Na Udbinskim pijescima“

(Povodom članka dra J. Kovačevića pod istim naslovom u broju 9-10 od 1961.)

U broju 9-10, od 1961. g. »Naših planina« dr. J. Kovačević je sa člankom »Na udbinskim pijescima« prikazao jedan rijedak i zanimiv prirodnji fenomen na Krbavskom polju, koji je toliko zanimiv, te je zavrijedio, da ga nadopunim sa nekoliko podataka, koji su autoru, vjerojatno uslijed zbijenosti teksta ispali.

Već iz skice, koju je autor članku priložio, lako se razabire, da se tu uopće ne radi o udbinskim pijescima, nego o pijescima, koji zahvaćaju prostor oko Laudonovog Gaja, ovičen selima Debelo Brdo, Jošani, Mekinjar, Pišać, Smrdelj i Salamunić, a to je centralni dio krbavskog polja, dok je Udbina povrh dna Krbavskog polja.

I geolog i botaničar i geograf, kada proučava sa svoga stručnoga aspekta određeni kraj, onda će u svakom slučaju morati voditi računa o tome, kako živalj onoga kraja naziva pojedine konfiguracije i manifestacije toga kraja. Narod u naprijed navedenim selima i zaseocima, dakle živalj, koji već generacijama tamo živi, uopće ne poznaje »pijesci«, koju dr. J. Kovačević upotrebljava, nego samo i jedino »pržine«, pa bi trebalo taj termin poštivati i uzeti ga, a ne nakalemljivati onomeživljvu tude termine.

Pitanje postanka Krbavskih pržina riješit će naravno geolozi, no ja bi izlaganja dr. J. Kovačevića nadopunio samo sa jednom zanimivom činjenicom, a ta je, da pržine po svom sastavu i izgledu nisu jedinstvene, te iste na čitavome svom prostoru, nego su podijeljene u dva dosta različita dijela i to na gornji, koji zaprema čitav prostor Laudonova Gaja u širem smislu, sa njegovim sjevernim i sjeverozapadnim rubom. Taj dio je fliš — pješčenjačke geneze iz eocenskih naslaga — i taj je nešto tamniji, a drugi dio pržina, na Istru i Jugoistoku je svjetlij i mogao bi se dovesti po svojoj genizi u vezu sa taloženjem, jer je upravo taj dio svakoga proljeća najdulje pod vodom Krbavskoga jezera, koje je svakoga proljeća i po nekoliko kilometara veliko. U Lici ima još nekoliko, svakako mnogo manjih i nestalnih proljetnih jezera, kao što su Jezero u Bijelom Polju pod Plješivicom, Blato iznad Plaškoga, Kosinjsko jezero, no na ta jezera ne ćemo se ovdje osvrnati. Da o Jezeru u Krbavskom polju treba voditi računa, pokazat ću sa nekoliko zanimivih podataka.

Krbavsko polje je redovno svakoga proljeća u svom centralnom dijelu prekrito vodom, pa na taj način nastaje jezero, koje je i do 8 kilometara dugačko, a na nekim mjestima i do 4 kilometra široko, dok mu dubina varira prema količini vode i konfiguraciji tla. Voda ponire u tzv. Pećanskim ponorima u dnu Krbavskog polja, a nadolazi u Krbavsko polje sa nekoliko karakterističnih mesta. Glavna i najveća masa vode nadire iz gorskoga masiva Pišać u Še, koji se nalazi u vrhu Krbavskoga polja sjeverno iznad Bunića. Iz podnožja Pišaćuše u proljeće nadire velika masa vode, koja je u zaseoku Hrnjac prije drugoga svjetskoga rata gonila 9 mlinova kašikara sa jednim, pa i dva vitla. Ti su mlinovi mijeli sve do u ljetu, a ponovno su proradili sa prvim jesenskim kišama. Pa i danas još radi 5 mlinova, a to je svakako činjenica, koja zavrijeduje, da ju istaknemo. Te velike količine vode slijevaju se u rječicu Jarugu, koja teče sredinom gornjega dijela Krbavskoga polja kroz Čajire. Dr. J. Kovačević je pogrešno na tom mjestu stavio u svojoj skici naziv Krbavica, jer taj termin spada 6 kilometara sjeverno u dolinu između Pišaćuše i Mrsinje. Jaruga je još do prije drugoga svjetskoga rata redovno i po ljetu imala dosta vode, pa je usred polja snabdjevala Sekizov mlin sa branom, dovoljnom vodom za stalnu meljavu. Poslije rata Jaruga je izgubila veliki dio svoje vode i ona se redovno sada gubi ljeti u pržinama kod Vedraja, koje se protežu između Laudonova Gaja i Debela Brda.

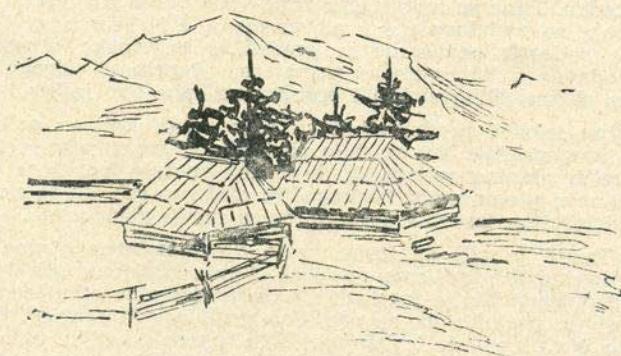
I ako Pišaćuša daje najveći dio vode za povremeno Krbavsko jezero, pa ga je narod zato i tako slikovito okrstio, ipak to jezero dobiva vodu i na mnogo drugih mesta. To je u prvom redu Duboko povrh Skendžinu Kuća, Klepčevica u vrh Salamunića i čitavo područje Salamunića. Doduše iako na čitavom tom dijelu u proljeće nadire dosta vode, postojaće je do rata samo jedan mlin (Sakin Mlinac), koji je s proljeća i u početku ljeta mljeo samo sa jednim vitlom. Južno od Salamunića, kod sela Pišać, veliki masiv Prosine sa Jasikovačom davao je razmjerno znatne količine vode, pa je prije rata i u Pišaću bilo dosta mlinova, a i sada je još uvijek ostao jedan, koji u proljeće melje. Narod je ovdje za našu toponomastiku na potpuno

jedinstven, originalan, slikovit i nigdje drugdje ne primjenjen način prozvao dva velika masiva karakterističnim nazivima i na taj ih način vidno odijelio, povezane uz nastanak Krbavskoga jezera, od svih sličnih jezera i u Lici i u Dinaridima.

Dodao bih još i nekoliko podataka o samom Laudonovom Gaju. U 18 vijeku bio je centralni dio Krbavskoga polja potpuno pust i pokriven pržinom. Kada je Laudon, istaknuti maršal Marije Terezije, svakako ne za nagradu, došao u Liku, taj dio granice prema turskom carstvu nije u ono vrijeme bio ni naročito važan, ni upleten u bilo kakove vojne operacije, pa je radi toga Laudon došao u Liku sa svojim jedincem sinom. Sin mu je baš na Krbavskom polju, odnosno u Buniću, od dizenterije umro. Laudon je na prvoj terasi iznad Krbavskoga polja, a ispred kuća u Buniću sahranio sina i podigao pored groba malu baroknu crkvicu. Za uspomenu na svoga sina dao je na pržinama zasaditi gaj bjelogorične, mahom hrastove šume. Mnogo kasnije, tj. koncem prošloga i početkom ovoga stoljeća zasadljivana je na periferiji Laudonova Gaja i crnogorica, tako da je nakon prvoga svjetskoga rata Laudonov Gaj bio zapravo sastavljen od dva potpuno različit dijela, starog bjelogoričnog i novog crnogoričnog. Na taj je način površina sa pržinama bila znatno smanjena, no još uvijek je zadavala okolnim selima mnogo briga, pa je poslije prvoga svjetskoga rata na rubove i novoga i staroga gaja, gdje god je još bilo pržina, zasadena metljika, koju dr. J. Kovačević naziva podravskim lokalnim imenom »zajik«. Narod u selima oko Laudonova Gaja uopće ne pozna naziv zajik, nego upotrebljava samo naziv metljika. Metljika je na nekim mjestima toliko se razrasla u neprobojan guštiš, da su se neposredno prije drugoga svjetskoga rata u njoj i vuci stalno zadržavali. Laudonov Gaj sa svojim starim i novim dijelom, te svojim područje metljike toliko su uspješno svladali živu i opasnu pržinu, da je od nje danas ostalo veoma malo, upravo toliko, da po ostatcima možemo si dočarati, kako je nekada prije Laudona izgledalo.

Laudonov Gaj kao jedinstvena šumska kultura u Lici i pored svoje ekonomsko i agronomiske važnosti za veći dio življa Krbavskoga Polja, odigrao je za vrijeme rata značajnu i vidnu ulogu kroz čitavo vrijeme ustaško-talijansko-hitlerovske okupacije, jer je bio nebrojeno puta sigurno utočište okolnoga življa. U Gaju je nekoliko puta bila smještena i bolnica partizanskih jedinica. U njemu je jedno vrijeme radila prva i jedina lička kožara. Laudonov Gaj bio je i prije drugoga svjetskoga rata zaštićen kao park šuma, a poslije rata je zaštićena samo još pooštrena i do kraja provedena. Na ulazu u Gaj podignut je spomenik palim žrtvama oslobodilačkoga rata, a u samom gaju uređena je i fazanerija, što najbolje ukazuje na to, da danas Laudonov Gaj ima sasvim specijalni i zaštićen položaj.

Laudonov Gaj i pržine oko njega zavrijedili su, da ih naši planinari bolje upoznaju, a naši planinari stručnjaci malo temeljitije ispitaju.

„Planinarstvo i kartografija“

Osvrt na izložbu

Od 11. do 21. listopada 1961. održana je u društvenoj dvorani PD »Zagreb« izložba pod naslovom »Planinarstvo i kartografija«, koju je organizirala Komisija za propagandu PDZ-a. Na ovoj izložbi dan je presjek kroz historijat kartografije od najstarijih vremena sve do današnjice, s osobitim obzirom na područje naše zemlje. U tu svrhu, kao izvornici upotrebljene su fotokopije starih karata jugoslavenskih zemalja koje se čuvaju u Državnom arhivu u Zagrebu.

Izložba je bila raspoređena na 18 tabla, od kojih je svaka za sebe predstavljala jednu vremensku i sadržajnu cjelinu. Najstariji period pokazivale su karte Ptolemeja, Tabula Peutingeriana, Idrizijeve karta i dr. Slijedio je zatim niz raznih kartografskih djela o Alpama iz 15., 16. i 17. st., a iza toga serija naših najstarijih kartografskih djela iz vremena renesanse kartografije. Izložene su bile karte Mercatora, Orteliusa, Gastaldijsa, Bertellija, Müntera, Furlanija, Veronesa, Coronellija, Sansona i drugih. Posebna pažnja priklonjena je domaćim kartografima. Tako smo vidjeli djela Martina R. Kolunica (1570. god.), Ivana Sambuka (1572) Ivana Lucića (1566), Stjepana Glavača (1673) i Pavla R. Vitezovića (1699). Radovi ovih kartografa pokazuju težnju, da očrte korak s naprednijim susjednim zemljama na zapadu. Zanimljivo je da na ovim kartama nalazimo vrlo brižno prikazan reljef naše zemlje, što je od osobite važnosti za proučavanje razvoja upoznavanja naših planinskih krajeva. Podatke o zemlji i gorama sabiru ovi stručnjaci sami, ne osvrćući se na ranije izvore. Poznato je, da su neki od njih (kao S. Glavač i P. Vitezović) ne samo putovali našim krajevima, već i izvodili uspone na pojedine gore i odavde vršili mjerjenja za izradu karata.

Kroz 18. st. napredak u našu kartografiju unose stranci, koji izvode mjerjenja, većinom u vojne svrhe (npr. u Vojnoj Krajini). Ovi topografski premjeri zahvatili su vremenom sve veće površine i postepeno obuhvatili i najviše prostore Dinarida. Osobitu važnost valja pripisati radovima B. Haquota i A. Fortisa, koji su u svojim kartama dosta vjerno i kritički iznosili poglede na orografiju jednog dijela Hrvatske.

Značajan preokret u poznavanju planinske strukture Dinarida nastajeiza putovanja francuskog geologa A. Boué-a (oko 1840.) kroz središnji planinski prostor Balkanskog poluotoka. Time su ispravljene ranije zablude o postojanju tzv. Cate nedel mondo, koja se zadržavala još od vremena Ptolemeja. Od sredine 19. vijeka otpočinje moderno shvaćanje u predodžbi balkanske orografije. Velikim naporima u savladavanju topografskog premjera, doprinosi široko organizirana vojno-topografska služba. Ovaj složen i opsežan rad posebno je bio istaknut.

Zasebnu cjelinu izložbe predstavljali su eksponati, koji su prikazivali razvoj tzv. planinarske kartografije. Tu su bile zastupljene razne starije i novije karte Alpa, i drugih većih planina svijeta. Među njima su bile izdvojene domaće planinarske karte. Za našu planinarsku kartografiju možemo reći da je skromna, ali uza sve to pokazani izlošci su izazvali dosta interesa među gledaocima.

Ova izložba imala je cilj da, osim svoje dokumentarne strane širi znanje i interes iz naše planinarsko-kultурне prošlosti. Svoju namjenu ona je u potpunosti postigla. Njezin aranžman bio je pregledan, skladno i sretno odmijeren. Komentar uz svaku tablu dobro je poslužio da se uspješno prati njezin sadržaj. Ovaj komentar sastavio je Mirko Marković, knjižničar PD »Zagreb«, koji je uglavnom pribavio sav izložbeni materijal i sadržajno rukovodio organizacijom same izložbe. Opsežna građa i saznanja iz ove zanimljive i vrijedne izložbe, dobro će poslužiti za jednu šиру studiju koju doskora očekujemo u našem časopisu.

OSNOVNA ZNANJA IZ SPELEOLOGIJE

Izdala Komisija za speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske, Zagreb 1961. Uredili: S. Božičević, I. Posarić, V. Božić i D. Hušman. 32 strane + 21 tabla. Cijena 250 dinara.

Za nastavne potrebe speleološkog tečaja Planinarskog saveza Jugoslavije, čija je organizacija povjerena Planinarskom savezu Hrvatske, izdala je Komisija za speleologiju PSH skripta pod naslovom: »Osnovna znanja iz speleologije«. To je kod nas prva takova publikacija i po sadržaju i po originalnoj koncepciji. Publikacija je pravi zbornik iz područja speleologije. U njemu su dali svoje priloge brojni naši speleolozi-amateri i stručnjaci graničnih područja. Nakon uvođa namijenjenog tečajcima slijedi članak prof. Srećka Božičevića, pročelnika Komisije za speleologiju, pod naslovom »Historijat speleoloških istraživanja u Jugoslaviji« u kojem je dan vrlo kratki i sažeti prikaz po pojedinim republikama. Na kraju poglavlja sakupljena je i literatura o toj temi. Isti speleolog je i autor slijedećih članaka »Zašto istražujemo pećine i ponore?« u kojem je istaknuta važnost speleologije za potrebe privrede, sanitarnе službe, arheologije, antropologije, paleontologije, geologije, turizma i vojske, i članka »Od vaspene ljuštare do stalaktita i stalagmita« u kojem daje pregled geološkog znanja potrebnog kao osnovu za razumijevanje speleološke problematike. Ing. Veljko Segre na popularno-stručni način upoznava čitaoce sa »Amaterskim arheološkim radom u speleologiji«. Dr. Beatrixa Đulić obradila je »Klimu pećina i »Biospeleologiju«. Ivica Posarić je u »Speleomorfologiji« klasificirao najvažnije morfološke oblike, koji su od značaja kod istraživanja pećina, a pod naslovom »Snimanje nacrta speleoloških objekata« dao elemente potrebine za taj pionirski rad. Prof. Mirko Malez pod naslovom »Osnovni principi speleološke dokumentacije« na temelju svog obilnog iskustva daje prijedlog za uređenje jednoobrazne speleološke dokumentacije sa slijedećim osnovnim elementima: katastar, arhiva, kartoteka i indeks. Vlado Božić, tajnik Komisije za speleologiju, detaljno je obradio važno pitanje opreme speleologa, a Drago Pavličević fotografsku tehniku primjenjenu na svjetlosne uvjete u podzemlju. Slijede članci ing. Veljka Segreca »Kultura speleoloških istraživanja i zaštita pećina«, ing. Mate Huljeva »Zaštita speleoloških objekata u NR Hrvatskoj« i dr Željka Poljaka »Prva pomoć«. Posebnu vrijednost za praktične potrebe ima slikovni dio dodan na kraju skripata na 21 tabli, koje bogato ilustriraju tekst. Za požaliti je jedino, što je gradivo moralno biti tako sažeto, i zbijeno na svega tridesetak stranica. Ipak, svatko koga interesira speleologija, rado će posegnuti za ovom originalnom publikacijom.

Dr Željko Poljak

»PLANINSKI VESTNIK« 1960

Glasilo Planinske sveze Slovenije, 60, godište, br. 1—12 (12 svezaka), 656 stranica s brojnim ilustracijama, formata 8°. Izašlo u Ljubljani 1960. godine na slovenskom jeziku. Urednik Tine Orel. Tiskara »Jože Moškrič« Ljubljana.

I za ovo godište možemo kazati, da je po svojoj tehničkoj dotjeranosti ravno dosad izašlim godištima. Fotografije i prilozi na finom papiru još više dopunjaju lijep izgled ovog časopisa. Svakako su najzanimljivije fotografije A. Mahkote u prvom broju, umjetnički prilog u petom broju od M. Smarke, snimak Svinjaka kao prilog u osmom broju, zatim izvanredne snimke uz članke o himalajskoj ekspediciji, kao i prilog u zadnjem broju godišta.

Velik uspjeh slovenskih alpinista — uspon na vrhove Himalaja — Trisule, daje posebno obilježje ovom godištu. U deset članaka 11-tog broja opisani su doživljaji i uspjesi ove ekspedicije. Fotografije s tog uspona u potpunosti ilustriraju uspjeh jugoslavenskog alpinizma i planinarstva. Od »himalajskih« članaka interesantni su: »Baroltholi — Prvi maj« od C. Debeljaka, »Trisuli in pot do njih« od Kunaver Aleša i »Himalajski zapiski« od Perko Branka.

Između 116 članaka »Planinskog vestnika« raznolikih po sadržaju i planinarskoj problematici, većina obrađuje alpinističke teme i dostignuća slovenskih alpinista. Kroz nekoliko speleoloških članaka i viesti čitaoci su upoznati sa speleološkim događajima u Sloveniji (»Govic« od D. Novaka i dr).

Među zanimljive članake svakako moramo ubrojiti: »Stena je počakala na naju« od A. Mahkote, »Teleobjektivi za planinice in fotovelice«, »Ste za žičnice ali proti njim?«, »Sem za žičnice in proti njim«, »Turizam in problemi turističkih žičnic« od ing. Sinković, »Sedem jezer« od M. Marussiga, »Krvavec negdaj — danes in v bočnosti« od ing. Lapajne Svetko, »Strah« od Janka Blažeja i drugi.

Nekoliko pjesama i literarnih priloga upotpunjuju zanimljivost i raznolikost lista.

Proslava 15-godišnjice oslobođenja naše zemlje obilježena je također s nekoliko prigodnih članaka (Pretnar dr. Jože — »Ilegalno delo med okupacijo«, M. dr. Breclj — »Moja prva partizanska tura«, Dolinšek Polde — »Planinski odbor OF«, Franc Konobelj — »Planine in gozdovi med NOB«).

Osim slovenskih autora u ovom godištu nalazimo i prilog od Mirka Markovića iz Zagreba — »Skozi manj znane kraje Prokletij«.

Osvrt na »Naše planine« ne nalazi se u tom godištu.

Na kraju zadnjeg broja »Planinskog vestnika« nalazimo nekoliko zanimljivih tabela o nesrećama u Sloveniji i posjetama u slovenske planinarske domove. Vjerujem, da bi ovakove i slične tabele problematikom iz naše republike zanimali i čitaocu našeg časopisa, jer bi nam još više pružili uvid u stanje planinarskog pokreta u Hrvatskoj.

Na kraju ovog kratkog prikaza trebamo svakako poželjeti, da »Planinski vestnik« i dalje задржи svoje ugledno mjesto kako po svom izgledu, tako po sadržaju i zanimljivosti, među ostalom planinarskom literaturom i časopisima koji izlaze u našoj domovini.

Srećko Božičević

SPELEOLOG 1957—1961

»Speleolog« — časopis Speleološkog odsjeka PD »Željezničar« u Zagrebu. Godina V-VI (1957-58) 32 str., VII-VIII (1959-60) 32 str. i IX (1961) 32 str. Urednik: Srećko Božičević, asistent Geološkog zavoda. Naručuje se na adresi: PD »Željezničar«, Zagreb Trnjanska 5b.

Jedini speleološki list u Hrvatskoj, »Speleolog«, što ga izdaje Speleološka sekcija PD »Željezničar« u Zagrebu, ponovno je počeo izlaziti nakon dulje pauze. Izašavši u dvostrukim izdanjem nadoknadio je privremeni zastoj i tako održao kontinuitet izlaženja. List je uglavnom zadražao raniju fizičnost i kvalitetu, kojom je uspio prodrijeti do speleoloških organizacija na svih pet kontinenata. U svesku za 1957. i 1958. godinu nalaze se sljedeći članci: Istraživanje rumunjskih pećina (prof. T. Orghidan), Medvjeda jama (B. Đulić), Pećina kod Barlovića (Danko Postružnik), Jame in Brezna Loškega Snežnika (D. Č. Novak), Ponor rijeke Vruje u Ropojani (dr Željko Poljak) i Opasnosti u speleologiji (prijevod s francuskog). U broju za 1959. i 1960. godinu nalaze se članci: Deset godina rada Speleološkog odsjeka PD »Željezničar« (Srećko Božičević), Zaštita speleoloških objekata u NR Hrvatskoj (ing. Mate Huljev), Pećina Veterica nekada, sada i u budućnosti (S. Božičević) i Treći speleološki tečaj (izvještaj V. Božića). U broju za ovu godinu nalaze se članci: Titove pećine (Srećko stranih speleologa (V. Božić), Pećina Tounjčica (I. Posarić), Škuljica — novo neolitsko Božičević), Novo sredstvo za fotografsko osvjetljavanje (D. Pavličević). »Istraživanja« nalazište u Baški na otoku Krku (V. Rybak), Brezno izvira Soče v Trenti (Boštjan Kiauta) i Osnovni principi speleološke dokumentacije (M. Malez). Stalne su rubrike Vijesti, Katastar naših spilja, Iz literature i Noviteti iz naše knjižnice. List je bogato ilustriran. Većina članaka ima ukusan omot, svaki put sa drugom slikom na naslovnici strani. Većina članaka ima rezime na jednom stranom jeziku, a neki članci i literaturu. Teme su raznolike i mogu zainteresirati ne samo stručnjake raznih struka nego i naše planinare. Treba naročito istaknuti koristan sadržaj rada koji su našli planinari Speleološke sekcije PD »Željezničar« istraživajući podzemlje naših planina i izdavajući kao amateri časopis, koji još nije našao premca u Hrvatskoj.

Dr Željko Poljak

Kalendar akcija PSH za 1962

Da bi planinarska društva mogla uskladiti svoje programe akcija za 1962. godinu s programom akcija Planinarskog saveza Hrvatske, u nastavku donašamo Kalendar akcija Planinarskog saveza Hrvatske.

Siječnja
15 — 30

cijeli
mjesec

Zimovanje na planinarskim domovima i u drugim zimsko-sportskim centrima za omladinu i pionire.

Održavanje godišnjih skupština u planinarskim društvima. Organizacija seminara, predavanja, izložba i drugarskih večeri u planinarskim društvima.

Veljača
4.

18 — 24

25.

25.

11 — 12

cijeli
mjesec

Druge patrolne takmičenje planinara-skijaša u Samoborskom gorju (organizacija PD »Japetić« Samobor).

Zimovanje pionira iz raznih pionirskih odreda s teritorija cijele Republike na Ošttru u Samoborskom gorju. Ovo zimovanje organizira Planinarski savez Hrvatske u zajednici sa Pionirskim savezom Hrvatske u okviru »Godine fizičke kulture mladih«.

Druge alpinističko-skijaško takmičenje u Gorskem kotaru.

Druge takmičenje članova Gorske službe spasavanja u brzom transportu unesrećenog planinara (skijaša) u Gorskem kotaru.

Skupština Planinarskog saveza Jugoslavije u planinarskom domu u Velikoj.

Održavanje godišnjih skupština u planinarskim društvima. Organizacija seminara, predavanja, izložba i drugarskih večeri u planinarskim društvima.

Ožujak

4.

18 — 25

25. — 1. IV.

cijeli
mjesec

Dan planinara skijaša. Kolektivni pohodi članova planinarskih društava sa skijama u planine. Takmičenje u broju učesnika, udaljenosti i visini.

Zimski tečaj za vodiče pohoda na Zavižanu (Sjeverni Velebit).

Zimski početnički alpinistički tečaj u Julijskim ili Kamniškim alpama. Broj učesnika između 15 i 20, a rok prijava 1. III. 62.

Zimski instruktorski alpinistički tečaj u Julijskim ili Kamniškim Alpama. Broj učesnika između 10 i 15, a rok prijava 1. III. 62.

Održavanje godišnjih skupština u planinarskim društvima. Organiziranje seminara, predavanja, izložba i društvenih večeri u planinarskim društvima. Organiziranje društvenih orientacionih takmičenja. Pripreme za markiranje planinarskih puteva.

Travanj

3 — 15

cijeli
mjesec

Zimski početnički tečaj Gorske službe spasavanja na Zavižanu (Sjeverni Velebit). Broj učesnika između 15 i 20, a rok prijava 15. III. 62.

Organiziranje seminara, predavanja, izložba i drugarskih večeri u planinarskim društvima. Organiziranje društvenih orientacionih takmičenja. Pripreme za akcije koje će se organizirati u okviru proslave »1 maj«. Organiziranje »Tjedna planinara« u planinarskim društvima. Dobrovoljne radne akcije na planinarskim objektima. Pripreme za markiranje planinarskih puteva.

Svibanj

16 — 17

24 — 26

Razne aktivnosti u okviru proslave »1 maj«. Razne aktivnosti u okviru proslave »Dana mladosti«. Organiziranje u »Štafeti mladosti«. Pripreme za markiranje planinarskih puteva i rad na markacijama.

Lipanj

16 — 17

24 — 26

Slet mlađih planinara Hrv. zagorja, na sjevernim obroncima Medvednice u organizaciji planinarskog društva »Stubičan« iz Donje Stubice.

Seminar za omladinske planinarske rukovodioca na Ošttru u Samoborskom gorju. Broj učesnika između 25 i 30, a rok prijava 1. VI. 62.

cijeli mjesec	Organiziranje društvenih i međudruštvenih orijentacionih takmičenja. Markiranje planinarskih puteva. Društveni pohodi »Tragovima partizana«. Organiziranje »Tjedna planinara« u planinarskim društvima. Organiziranje radnih akcija na planinarskim objektima.
<i>Srpanj</i> 1 — 4	Pohodi planinara na Kozaru. Svako planinarsko društvo, organizira pohod prema vlastitom planu, a u okviru plana Planinarskog saveza Hrvatske.
8 — 15	Tečaj speleologa na području Plitvičkih jezera. Broj učesnika između 15 i 20, a rok prijava 15. VI. 62.
15 — 20	Ljetni početnički alpinistički tečaj u Julijskim Alpama. Broj učesnika između 20 i 25, a rok prijava 15. VI. 62.
27 — 29	Slet planinara Hrvatske u Jasenku (Vel. Kapela — Gorski kotar) u okviru Sleta planinara Hrvatske.
cijeli mjesec	Sjednica Izvršnog odbora Planinarskog saveza Hrvatske. Sjednica se održava u okviru Sleta planinara Hrvatske. Omladinska radna brigada na Sutjesci. Markiranje planinarskih puteva. Društveni pohodi tragovima partizana. Organiziranje radnih akcija na planinarskim objektima. Organiziranje ljetovanja logorovanja u planinama, na jezerima i na moru.
<i>Kolovož</i>	
10 — 30	Kvalitetni alpinistički usponi (logori) u inozemnim visokim planinama. Broj učesnika: 2 puta između 5 i 8.
12 — 19	Speleološko istraživanje Južnog Velebita. Broj učesnika između 15 i 20, a rok prijava 15. VII. 62.
26. — 2. IX	Ljetni tečaj za vodiče pohoda na Risnjaku (Gorski kotar). Broj učesnika između 15 i 20, a rok prijava 1. VIII. 62.
cijeli mjesec	Omladinska radna brigada na Sutjesci. Markiranje planinarskih puteva. Organiziranje akcija na planinarskim objektima. Društveni pohodi tragovima partizana. Organiziranje ljetovanja logorovanja u planinama, na jezerima i na moru.
<i>Rujan</i>	
2 — 9	Ljetni tečaj Gorske službe spasavanja na Kleku. Broj učesnika između 10 i 15, a rok prijava 15. VIII. 62.
8 — 13	Pohod rukovodilaca planinarskih društava aktivnih planinarskih radnika, na Sutjesku (Maglić-Volujak). Broj učesnika između 25 i 30, a rok prijava 15. VIII. 62. Za ovaj pohod Sekretarijat Izvršnog odbora organizirat će poseban prijevoz.
9.	Republički dan planinara. Kolektivni pohodi članova društava u planine. Takmičenje u broju učesnika, udaljenosti i visini.
23.	Orijentaciono takmičenje »Memorijal Janka Mišića« u Samoborskem gorju.
cijeli mjesec	Markiranje planinarskih puteva. Društveni pohodi tragovima partizana. Organiziranje radnih akcija na planinarskim domovima. Organiziranje društvenih i međudruštvenih orijentacionih takmičenja. Organiziranje »Tjedna planinara« u planinarskim društvima. Organiziranje jednog pokrajinskog sleta mladih planinara. Planinarsko društvo ili planinarski odbor (općine, kotara ili grada) koji želi organizirati ovaj slet treba dostaviti svoj program Sekretarijatu I. O. PSH. do VII. 62.
<i>Listopad i Studeni</i>	Organiziranje seminara, predavanja, izložba i drugarskih večeri u planinarskim društvima. Organiziranje »Tjedna planinara« u planinarskim društvima. Organiziranje radnih akcija u planinarskim domovima. Organiziranje društvenih orijentacionih takmičenja.
<i>Prosinac</i>	Sjednica Izvršnog odbora Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu. Organiziranje »Tjedna planinara« u planinarskim društvima. Organiziranje seminara, predavanja, izložba i drugarskih večeri u planinarskim društvima. Vršenje priprema za godišnje skupštine planinarskih društava.

Planinarski klub „Split“

Posjet skromnim, ali lijepo i ukusno uredenim prostorijama Planinarskog kluba „Split“, najmasovnijeg kluba u Splitu, ostavlja od prvog momenta utisak bogatog sadržaja. Rad kluba putem izleta i bivakiranja i redovitih tjednih sastanaka popraćenih kratkim ali lijepim predavanjima, privukli su ove godine 470 članova zbog toga, jer su teme takovog sadržaja, da zadovoljavaju svačiji ukus i proširuju svačije znanje. Spomenut ćemo samo neke: Planinarski domovi Dalmacije, Pomrčina sunca, Utisci s puta po Makedoniji, Zaštita prirode, Utisci s puta po Finskoj, Uloga planinarstva, Utisci s puta po Indiji, Arheološki nalazi na izvoru Cetine, Troglav, Prva pomoći. Prikazani diapositivi omogućili su da sastanci budu vrlo zanimljivi.

Rad na terenu odvija se u nekoliko grupa koje članstvo dijele na mlade i starije, odnosno iksusnije planinare. Ovakova podjela omogućila je, da se omladina pod vodstvom nastavnika-planinara razvija prema svojim sklonostima, te joj je pružena puna mogućnost rada. No, omladina, koja sačinjava pretežni dio članova kluba, na zajedničkim izletima sa starijim drugovima ima punu mogućnost korištenja iskustva i uskog dodira sa starijim članovima. Prema tome, a imajući u vidu prvenstveno masovnost iz koje će izrasti kvalitet, izleti su bez pretenzija za osvajanjem vrhova, ali su zato puni sadržajnoga rada.

Na izletima bilo je ukupno oko 1000 članova. Na pojedinim izletima sudjelovalo je 5-70 članova. Mete izleta bili su: Kućinski doci, pećina Vranjače, Kozjak, skijanje na Vagnju, Mosor, Imotska jezera, izvor Cetine, Visovac na Krki, Promina, slapovi Krke, Trilj, Vidova gora na Braču, Ošljak, Brštanovo, a u ljetnim mjesecima Brela, Rogoznica, Primošten, Bol, Triglav i Samoborski kružni put.

Ne samo izleti i predavanja, nego i radne akcije sadržaj su rada. Pred klubom su u idućoj sezoni slijedeći zadaci: elektrifikacija pećine Vranjače, postavljanje novih markacija i održavanje postojećih, održavanje Vickovog stupa na vrhu Mosora (sklonište za 9 osoba podignuto od ovog kluba 1952. godine), akcije za zaštitu prirode, tečajevi za vodiče i za orijentaciju, te pripremni radovi za gradnju doma na Kućinskim docima.

Zamišao da se izgradi dom na Kućinskim docima na Mosoru, na mjestu zaštićenom od svih vjetrova, sa pogledom u širinu od 40 kilometara preko Brača, Hvara i Visa čak do Jabuke, na mjestu lako pristupačnom i za neplaninare, ta zamišao razvila se u namjeri da se radnim ljudima pruži novi rekreacioni centar u blizini Splita. Potrebna sredstva za ovu akciju, ma da su prilično velika, nači će svoje puno opravdanje. U pripremnoj fazi pošumiti će se na području budućeg gradilišta teren u dužini od oko 1 km, a u širini oko 100 m. Uz to planinari će na mjestu gdje je zamišljena gradnja pripremiti dio kamene građe, kako bi svojim skromnim doprinosom olakšali izgradnju doma. Prema iznesenom, šarolikost rada omogućuje svakom članu, da u granicama svojih mogućnosti doprineše za svoj klub i za našeg radnog čovjeka.

Logorovanja, parada mladosti, planinarske štafete, učešće na saveznim radnim akcijama, pomoći omladini prigodom putovanja, raznih akcija, pažnja prema članovima na odsluženju vojnog roka u JNA, uključuje se u zadatke, koje su sebi postavili članovi i uprava.

Zadaci, ma koliko teški bili ne predstavljaju problem, jer nema primjera, da je neki član izbjegavao izvršenje postavljenog mu zadatka, a ljubav prema klubu očituje se pored ostalog i time što članovi sa značajnijih izleta i tura, donose svom klubu uspomene, upućuju razglednice, darivaju fotografije i trude se da svagdje dostojno reprezentiraju svoj klub, preko njega svoj grad i planinarstvo uopće.

Međusobna saradnja najbolje se odražava međusobnim izletima. P. K. »Split« već dugo ima veze sa mnogim društvinama, a posebno sa »Treskavicom« i »Željezničarom« iz Sarajeva i s »Japetićem« iz Samobora. Prošle godine je zajedno sa »Željezničarom« proslavio prvomajske praznike na Trebeviću, Jahorini i Romaniji, a ove godine zajedno sa »Japetićem« i »Ljubljana — Matica« izvršen je uspon na Triglav i Samoborsko gorje gdje je uspostavljeno odlično planinarsko drugarstvo i pobratimstvo.

Ovakvi susreti su pokazali koliko je to dobro za planinarsku ideju i za same izletnike. Doček, smještaj i vođenje — a zatim planinarska veselica.

Novo rukovodstvo Planinarskog saveza Hrvatske

izabrano na Skupštini 19. studenog 1961.

Predsjednik: Većeslav Holjevac

ČLANOVI IZVRŠNOG ODBORA

1. Abrus Žic Tonka Zagreb	23. Kržek Željko Križevci
2. Acman Karlo Zagreb	24. Lučić Roki Petar Zagreb
3. Anić Ivan Krasno	25. Majnarić Antun Delnice
4. Bakotin Milivoj Kaštel Sućurac	26. Maretić Ilija Nova Gradiška
5. Bartolović Zarko Virovitica	27. Ott Ivo Karlovac
6. Božić Vlado Zagreb	28. Pešković Antun Sl. Požega
7. Borović Stjepan Stenjevac	29. Petranović Jovo Drniš
8. Brozović Ivan Sisak	30. Podgornik Dinko Zagreb
9. Brlečić Stjepan Zagreb	31. Poljak Željko Zagreb
10. Cibilić Stjepan Zagreb	32. Prerad Milan Ogulin
11. Čelap Branislav Zagreb	33. Rehak Joža Dubrovnik
12. Firjnger Kamilo Osijek	34. Sabljak Ivan Kutina
13. Franjić Adalbert Zagreb	35. Sigmund Vinko Sl. Brod
14. Grlać Ivica Čakovec	36. Sirovec Stjepan Bjelovar
15. Homolka Drago Opatija	37. Smokvina Lujican Varaždin
16. Horvat Drago Krapina	38. Sudnik Ivica Samobor
17. Jambrošić Josip Zagreb	39. Škerl Božidar Zagreb
18. Jeremić Milivoje Zagreb	40. Šolta Vinko Pakrac
19. Juretić Zlatko Zagreb	41. Šprem Tugomil Zagreb
20. Karažinac Drago Ivanec	42. Tramišak Zvonko Donja Stubica
21. Kovač Zvonko Split	43. Vičić Stanko Rijeka
22. Kosović Jure Gospić	44. Zupanč Dražen Zagreb

NADZORNI ODBOR

1. Henč Milan Zagreb
2. Kiraly Branko Zagreb
3. Masnec Franjo Zagreb
4. Mlać Dragutin Zagreb
5. Štefanac Ivo Zagreb

SUD ČASTI

1. Gušić Branko Zagreb
2. Jovanović Željko Zagreb
3. Kraljeta Ivo Zagreb

SEKRETARIJAT PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Većeslav Holjevac
Podgornik Dinko
Žic Abrus Tonka
Čelap Branislav
Brlečić Stjepan
Lučić Roki Petar
Zupanč Dražen
Šprem dr Tugomil
Božić Vladimir
Juretić Zlatko
Škerl Božidar
Jeremić Milivoje
Aćman Karlo
Cibilić Stjepan
Poljak dr Željko

Predsjednik	
Potpredsjednik zadužen za domove	
Potpredsjednik zadužen za organizaciju	
Potpredsjednik zadužen za stručni rad	
Tajnik	
Referent Komisije za propagandu	
" " za alpinizam	
" " za GSS	
" " za speleologiju	
" " za markaciju	
" " za vodiče	
" " za omladinu	
" " za domove	
" " za financije	
" " za izdavačku djelatnost	

IZ NAŠE ZEMLJE

PLENUM PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Sa prvim snijegom, 4. i 5. novembra 1961. godine u omladinskom domu na Crepoljskom, poznatom izletištu kraj Sarajeva, na trećem plenumu Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine, okupilo se oko 60 istaknutih planinara iz ove republike.

Centralno pitanje koje je raspravljano na plenumu bilo je pitanje priprema za sprovođenje decentralizacije, izmjene organizacione strukture planinarske organizacije.

Konstatirano je da je dosadašnja organizaciona struktura u mnogome znatno ometala razvoj ove organizacije i sputavala inicijativu planinarskih društava, kao osnovnih organa. Naime, u praksi se pokazalo da se rukovođenje iz jednog republičkog centra negativno odražavalo na omasovljenje i razvojni put ovako velike organizacije kao što je planinarska.

U cilju poboljšanja rada, a posebno omasovljenja organizacije, plenum je zaključio da se izvrše sve potrebne pripreme za osnivanje sreskih planinarskih saveza, u srezovima gdje postoje dva ili više planinarskih društava, kao i općinskih saveza, gdje za to postoje uslovi. U tu svrhu izmjenit će se i statut, kako bi omogućio sprovođenje ovih zaključaka.

Posebna pažnja posvećena je gorskoj službi spasavanja, pa je zaključeno da se ova organizacija omasovi, s tim što se u tu humanu službu trebaju uključiti i članovi smučarske organizacije, kako bi se obezbjedila sigurnost smučara.

Nikada do sada, kao na ovom plenumu, nije bilo toliko pohvalnih riječi za propagandu planinarstva. Naime, pojmom časopisa »Staze«, koji je primljen veoma pohvalno od čitalaca, a naročito planinara, i postojanje emisije za planinare na Radio Sarajevu, u mnogome su doprinijeli propagandi planinarstva u Bosni i Hercegovini. Plenum je izrazio zadovoljstvo i preporučio da se sa ovakvim radom na propagandi nastavi, jer to je put kojim će se postići svi željeni ciljevi.

Od predložene tri varijante za uspostavljanje bosanskohercegovačke planinarske transverzale najviše glasova dobila je treća varijanta. Prva dva prije-

dloga razlikuju se od trećeg u tome, što je kod prvih za obilazak transverzale predviđen kružni jednosmjerni put, za koji je potrebno provesti na putu 15 i više dana. Ovakav način obilaska ne privlači planinare. Svakako da je treća varijanta najpodesnija za obilazak, koja predviđa posjet pojedinih vrhova planina u republici kao što su: Maglić, Volujak, Zelengora, Romanija, Jahorina, Treskavica, Bjelašnica, Konjuh, Kozara, Grmeč, Vlašić, Vranica, Bitovnja, Prenj, Čvrsnica, Velež i druge. U prilog ovog prijedloga, koji je plenum usvojio, govori činjenica, da nije bitno iz kojeg pravca se dolazi sa planine. Važno je da se dode do mjesta gdje je postavljena kontrolna tačka sa transverzalnim žigom.

Na plenumu je razmatrano pitanje održavanja postojećih i izgradnja novih planinarskih objekata, kao i finansijsko-materijalno poslovanje.

Na kraju plenum je izabrao 14 delegata za skupštinu Planinarskog saveza Jugoslavije.

U. Beširović

KUĆA NA PETROVOM VRHU KOD DARUVARA

Na devetom kilometru od Daruvara sagradili su daruvarski planinari kuću na Petrovu vrhu na obroncima Papuka. Kuća ima 16 kreveta i blagovaonu. Ljeti je stalno otvorena. Nedaleko doma podignut je vidikovac, koji izležnicima omogućava lijepi vidik na velik dio Slavonije. Osim toga kuća je baza za izlete na Pogani vrh, Vrani kamen i Crni vrh, koji su vrijedni posjeta zbog lijepih vidika. Najpogodniji prilaz do kuće je od željezničke stanice Daruvar, odakle ima dva sata hoda, ali se do kuće može i automobilskom cestom dugom 9 kilometara. Dom je na visini od 615 m.

NOVI PLANINARSKI DOM NA POPOVOJ SAPKI NA ŠARI

Sa izgradnjom žičare od Tetova do skijaškog centra, Popove Šapke na Šar-planini, postat će još akutnije pitanje smještaja skijaša. Unatoč 500 ležaja, koliko sadašnji planinarski domovi na Popovoj Šapki imaju, svake sezone glavni pro-

blem bio je pitanje smještaja. Paralelno s izgradnjom žičare gradi se zbog toga još jedan planinarski dom kapaciteta za 150 osoba, koji će nositi ime »Studentski dom«. Zgrada je već pod krovom i vjerojatno će već ove sezone primiti svoje prve goste.

DAN PLANINARA U DALMACIJI

Ovogodišnji Dan planinara proslavilo je 300 članova društava »Mosor«, »Split« i »Marjan« u historijskoj Dubravi pod Mosorom. Tu je održan miting povodom 20-godišnjice ustanaka i izведен program od najmladih članova. Na povratku su izletnici posjetili Gradac Mile Gojsalićke gdje im je prikazana povijest »Poljičke republike«, zatim su pregledali hidrocentralu Zakučac i spustili se u nekad gusarski Omiš. Razdragani planinari posli su preko splitske obale. I ove godine mnogi su zažalili što nije bilo razumijevanja kod splitskih poduzeća za prevozna sredstva — za obične kamione.

RADAVAČKA SPILJA NA PODNOŽJU PROKLETIJA

Radavačka spilja je jedna od najvećih i najljepših na Kosmetu. Nalazi se 12 kilometara od Peći na podnožju Prokletija, iznad izvora i vodopada Bijelog Drima. Po svojim nakitim od stalagmita i stalaktita zauzima mjesto među prvima u Jugoslaviji. Interesantni detalji spilje je »kupalište«, dvorana s preko 30 »kada«, koje su poredane jedna za drugom. Oko njih i po stropu dvorane raspoređeni su raznovrsni pećinski nakit i draperije od tankih i naboranih stalaktita. Da bi prirodne ljepote ove spilje postale pristupačnije, postavljen je električni vod od hidrocentrale u Radavcu do ulaza u pećinu, a uskoro će se elektrificirati i unutrašnjost pećine. Sada se uređuje pri-laz pećini pored izvora Drima i veoma lijepog vodopada pod njim, što će imati posebnu draž za posjetioce ovog dijela Prokletija.

ODRŽAN TREĆI TROFEJ PLATAK

Po lijepom sunčanom vremenu održan je u nedjelju 15. listopada 1961. na Platu iznad Rijeke »III Trofej Platak«. Sudjelovalo je 30 muških i 5 ženskih ekipa po tri člana. Sudjelovala su planinarska društva iz Rijeke, Karlovca, Crikvenice, Splita, Zagreba, Samobora, Podsuseda i momčadi NM, JNA, izviđača i škola. Staza za muške bila je duga 5 sati, a za žen-

ske 3 sata hoda. Organizator natjecanja bilo je PD »Platak« iz Rijeke. Prvo mjesto zauzelo je PD »Zagreb« (voda Smerke), a drugo mjesto »Velebit« iz Zagreba (voda Frelih). Poredak ženskih ekipa: Platak, Crikvenica, Velebit, Zanatlija (Zagreb).

ODRŽAN TREĆI MEMORIJAL »JANKO MIŠIĆ«

U Samoborskom gorju održan je 1. listopada 1961. treći memorijal »Janko Mišić«, na kojem je uzeo učešće 80 planinarskih ekipa od po tri člana. Sudjelovali su seniori, omladinci, omladinke i pioniri. Seniori su morali pješačiti po četiri sata, omladinci tri, a pioniri sat i pol. Svi takmičari odgovarali su pred komisijom na pitanja iz područja orijentacije i prve pomoći i natjecali su se u gaganju zračnom puškom. Prelazni pokal PSH za masovnost osvojilo je kao i lani PD »Japetić« iz Samobora. Od njegovih 17 ekipa stiglo ih je na cilj 12. Natjecanje je prošlo bez ikakovih nezgoda. Desetak ekipa nije stiglo na cilj zbog slabog poznavanja orijentacije. Organizacija ove akcije, koju je PSH povjerio PD »Javoru« iz Zagreba, bila je vrlo dobra.

VIJESTI IZ SPLITA

Koncem prošle godine pri planinarskom društvu »Mosor« u Splitu formirana je još jedna sekcija i to u Omišu. Ova sekcija će kroz godinu dana postati samostalno planinarsko društvo. Od strane P. D. »Mosor« sekciјe je pružena stručna pomoć i održano nekoliko popularnih predavanja kako bi nove planinare što više zainteresirali za planinarstvo. U planu nove sekciјe je da se markira Omiška Dinara, izradi jedno sklonište pod vrhom Borak uz izvor, vodu i lijepu borovu šumicu, odakle pucaju prekrasni vidici na more, otoke, Mosor i slikovite »Radmanove mlinice« uz Cetinu.

U namjeri da bi što više popularizirali »planinarsku fotografiju« u toku oktobra pri P. D. »Mosoru« održan je foto-izlet. Izlet je učestvovalo 20 članova od kojih su petorica izvršili snimanje predjela od Omiša preko Omiške Dinare i »Radmanovića mlinica«. Od slikovnog materijala sa »foto-izleta« priređena je izložba sa 20 fotografija među kojima ima nekoliko vrlo uspjelih. Učesnicima je dodjeljena novčana nagrada.

»Dan planinara« u Splitu postaje tradicionalna proslava, koja privlači sve veći broj građana. Prošle godine je proslava

va održana u Dubravi pod Mosorom, gdje su 1943. godine formirane partizanske jedinice od nadošlih boraca iz Splita i okolice. Proslavi je učestvovalo oko 300 planinara i građana, dok bi broj bio mnogo veći da je saobraćaj bio bolji i da su poduzeća izišla u susret. Ova manifestacija je tim značajnija što su u organizaciji kotarskog savjeta planinara učestvovala sva društva na terenu splitskog kotara. Poslije centralne proslave u Dubravi, gdje je govorio prvoborac ovih krajeva, drug Sutić, i nakon kulturnog programa »Mosoraških« pionira, posjećena su historijska mjesta Poljičke kneževine i tuneli Hidroelektrane »Split«.

U pripremama za ovu proslavu pri P. D. »Mosoru« formirana je grupa predavača koja je u toku sedmice pred »Dan planinara« obišla 10 splitskih škola i održala nekoliko raznih popularnih predavanja sa kolor-diapositivima. Za ovakva predavanja vlada veliki interes.

Odbor za vanarmijski vojni odgoj preudio je 13. VIII partizanski marš tragom prvog Splitskog odreda. Staza se protezala od ubave Žrnovnice pod Mosorom preko Mosora do mjesta Kotlenice, gdje je poznata špilja »Vranjača«, i dalje na Košute, gdje je podignut spomenik poginulim partizanima. Pored rezervnih oficira, preživjelih boraca i omladine, učestvovalo je 25 planinara grada Splita. Marš je trajao dva dana. Vodići ovog marša bili su planinari. Osam dana prije marša spomenuto stazu markirala je grupa od 6 članova P. D. »Mosor«. Markiranje je trajalo 4 dana. Već ranije planinarsko društvo »Mosor« uzeo je kao obavezu da svake godine priredi marš »Tragom prvog splitskog odreda«.

Zvonko Kovač

PLANINARSKI TJEDAN U VARAŽDINU

PD »Ravna gora« u Varaždinu priredilo je od 28. listopada do 14. studenog prošle godine u čast proslave 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije »Planinarski tjedan« s raznim planinarskim priredbama. U izložbenom salonu Narodata ovoga kraja. Svaki planinar koji prode čitavu transverzalu dobit će kao pri nog kazališta otvorena je planinarska izložba fotografija. Dvanaest izlagачa-amatera izložilo je 92 snimke sa raznih naših planina. Osim toga izloženi su i izabrani kolor-diapositivi i planinarska štampa. Naročito treba istaknuti ukusni vodič po izložbi sa nizom lijepih reprodukcija. Po kraju kazališta uređen je planinarski logor u propagandne svrhe. Održana je i

svečana sjednica društva, zatim prigodni izlet na Ravnu goru, a svake večeri predavanje ili razgovori planinarskog podmlatka s učesnicima NOB-e. Ovo je jedna od najuspjelijih akcija takove vrste u Hrvatskoj u posljednje vrijeme.

TEČAJ ZA VODIČE NA KOMNI

Od 22—28. siječnja 1962. održao je planinarski savez Slovenije u Koči pod Bođatinom na Komni tečaj za vodiče zimskih pohoda, kojem je prisustvovalo 19 tečajaca, od toga 4 iz Hrvatske. Tečajem je rukovodilo 5 instruktora, koji su održavali praktičnu i teoretsku nastavu. Na kraju tečaja održan je ispit i podijeljene su značke i diplome. Ovaj tečaj finansirao je PSJ i bio je saveznog karaktera.

IZLOŽBA »PLANINARSTVO U HRVATSKOJ OD OSLOBOĐENJA DO DANAS«

U izložbenoj dvorani Društva arhitekata u Zagrebu održana je od 13—22 studenog 1961. velika izložba pod naslovom »Planinarstvo u Hrvatskoj od oslobođenja do danas«. Članovi trinaest planinarskih društava izložili su 84 fotografije, od kojih su neke najviši domet amaterske fotografije. Podijeljene su nagrade za najbolje rade. Zlatnu plaketu i pokal za najbolju crno-bijelu fotografiju dobio je E. Rakoš (»Velebit«, Zagreb), dvije srebrne plakete dodijeljene su Srećku Božičeviću i Zlatku Smerku, dok su brončane dobili ing. Branko Cavelk, Vlado Horvat i Karlo Kocijan. Zlatna plaketa »Dr M. Plotnikov« za najbolji zimski motiv dodijeljena je Vladimиру Matzu, dok je pokal predsjednika PSH, Većeslava Holjevca, za najbolju kolekciju na izložbi, dobilo PD »Zagreb«. Podijeljene su i druge razne nagrade. Osim izložbe fotografija, priredena je i izložba planinarske literature u prostorijama PS Hrvatske i speleološka i likovna izložba u prostorijama PD »Zagreb«.

PLANINARSKI RAD U JAJCU

Planinare na proputovanju kroz Jajce obradovat će vidni dokaz planinarskog razvoja u tom bosanskom gradiću s lijepom okolicom, koji se odražava na lijepo uređenom planinarskom izlogu postavljenom na istaknutom mjestu. Osobito nam može biti draga, što naš časopis u tom izlogu zauzima počasno mjesto. Nosilac planinarskog rada u Jajcu je podružnica jakog sarajevskog kolektiva u poduzeću

»Energoinvest«, koji je zaslužan i za pokretanje novog reprezentativnog bosanskog planinarskog časopisa »Staze«.

NOVI DOM KOD VITEZA U BOSNI

PD »Jovica Kosanović« iz Viteza počelo je prije godinu dana gradnju svog doma na Zabrdju kod Viteza. Kada dom буде završen raspolažati će sa sedam soba i 30 ležišta i svom potrebnom opremom. Otvorene se očekuje polovicom ove godine. Dom leži na nadmorskoj visini od 1.114 metara, a okružen je crnogoričnom šumom. U blizini nalazi se potok Triljak i izvor pitke vode. Pošto okolina obiluje skijaškim terenima, dom će biti i zimi rekreativni objekt.

NOVI DOM U ZASAVSKIM PLANINAMA

Na planini Gore u Zasavskim planinama otvoren je novi planinarski dom na visini od 791 m. Najzgodniji pristup do novog doma je od ž. st. Hrastnik, a motornim vozilima cestom preko sela Dol. Dom je sagradilo PD »Dol pri Hrastniku«.

IZ INOZEMSTVA

POVRATAK DIAMIR-EKSPEDICIJE

Pod vodstvom Dr. Karla Herrligoffera vratila se Diamir-ekspedicija iz Himalaja. Cilj ekspedicije bio je osvajanje Nanga Parbata preko Diamir brida. Kao što je poznato Nanga Parbat je osvojio poslije 42-satnog uspona Hermann Buhl 1953 godine. Ovogodišnjoj ekspediciji nije uspio naum uslijed nadolaska monsuna. Usprkos neuspjehu, jurišna trojka, koju su sačinjavali vodeći njemački penjači Jörg Lehne, Siegfried Löw i Toni Kinshofer, dosegla je nakon jednog bavaka 7150 m.

USPJEH NA MOUNT GHENTU

Karakorum ekspedicija, sastavljena od kvalitetnih austrijskih penjača, a pod vodstvom Ericha Waschaka (poznat po usponu na Eiger bez bivaka) uspjela je osvojiti Mount Ghent (7400 m). 4. lipnja stupio je na njegov, do tada neosvojeni vrh, Wolfgang Axt poslije samohoda iz

NOVI USPON U ANIĆA KUKU

Alpinisti PDS »Velebit« iz Zagreba Nedjeljko Jakić, Matija Mlinac i Davor Ribarović izveli su 3. i 4. listopada 1961. težak prvenstveni penjački uspon u središnjoj stjeni Anića kuka u Velikoj Paklenici. Uspon je trajao punih dvadeset sati čistoga penjanja u stjeni visokoj 350 metara. Penjači su prenoćili u stjeni, koja inače pruža mogućnost ekstremno teških uspona. Uspon spada po težini u VI kategoriju. Promatrali su ga turisti iz motela u Starigradu i mještani koji su saznali za ovaj pothvat. Prigodom uspona upotrebljeni su najnoviji alpinistički rezervizi: klinovi za bušenje stijena.

HOMOLJSKA TRANSVERZALA

Planinarsko društvo »Vukan« iz Požarevca u Srbiji obilježilo je staze i putove od Zagubice do Kučeva preko Beljaničkog masiva, Gornjaka i Homoljskih planina, kojima je prošao Homoljski partizanski odred i odred »Veljko Dugošević«. Dužina markiranih putova iznosi 120 kilometara.

logora 4 (6400 m). Pri tome je u vremenu od 2.30 do 17 sati uspjelo Axtu prevaliti 1000 m visinske razlike i 3 km udaljenosti u usponu i silazu. Dan prije uspona dosegao je također sam logor 4 iz logora 3 (6000 m). Mount Ghent smatra se za jedan od najtežih sedamisućnjaka.

MASOVAN POSJET MATTERHORNU

Najljepšu planinu svijeta posjetilo je 15. kolovoza 1961. 180 alpinista. Tom prilikom usprkos vršenju velikog broja uspona raznih teškoća nije došlo ni do najmanje nesreće. Istovremeno postignut je u nedalekoj udaljenosti od Materhorna, na Jungfrau, svojevrstan rekord. 18. kolovoza prebacila je poznata željezница Jungfrau-bahn na 3450 m visoki Jungfraujoch 3744 putnika, čime je premašen dotadašnji rekord za 880 putnika.

USPONI U SJEVERNOJ STIJENI EIGERA

Ova godina bila je vrlo plodna što se tiče uspona u poznatoj stijeni smrti-Eigeru. Poslije pauze od tri godine (posljedni ljetni uspon izvršio je austrijski navez Diemberger-Sefan 1958) uspjelo je čak osmorici alpinista osvojiti njegovu sjevernu stijenu. Tome su pridonijele u velikoj mjeri i idealne vremenske prilike (bivak kod + 20°C!). Kao prvi je izšao češki navez Zdenko i Radoran Kučchar 2. 9. Istog dana poslije podne izlazi mješoviti švicarsko-austrijski navez Alois Strickler i Leo Schömmer, a navečer poljski navez Jan Motovski i Stanislaw Biel, te švicarski Sepp Inwyler i Kurt Grüter. Jedan engleski, talijanski i jedan njemački navez su zbog nadolaska lošeg vremena odustali od uspona. Posebno nas raduje uspjeh čeških i poljskih alpinista koji posljednih godina postižu sve veće uspjehe. Da li smo i mi već sposobni za takav pothvat?

Nekoliko dana prije tog rekordnog broja uspona Eigerova stijena je, po neznamo koji puta, uzela novu žrtvu. Adi Mayer jedan od najperspektivnijih mlađih penjača upustio se sam u koštač sa sjevernom stijenom Eiger-a. Uspjelo mu je ispenjati dvije trećine stijene (sa jednim bivakom) kada je pao iz razloga koji će ostati vječnom tajnom. Dosegao je poznatu rampu i upravo se spremao ući u »bogovsku prečnicu«, kada je pao na ulaz stijene. Njegov uspon je promatralo nekoliko tisuća ljudi dalekozorima iz Scheidegga.

TEŠKA DRAMA NA MONT BLANCU

U nedjelju 9. srpnja krenula je iz Kurmajera prema Mont Blancu alpinistička ekipa koju su sačinjavali Talijani Valter Bonati, alpinist svjetskoga glasa, njegov drug Andrea Odoni i inženjer Roberto Galjeni. Istovremeno krenula je s francuske strane u istom pravcu grupa od četiri Francuza: Pjer Mazo, profesor prava na Sveučilištu u Parizu, i poznati alpinisti Robert Gijom, Pjer Kolman i An-

toan Vjej. I jednoj i drugoj ekipi bio je cilj, da se probiju jednim novim smjerom prema vrhu Mont Blanca, i to preko Pilastro Centrale. Obje ekipe sastale su se u »Bivaco dela Furš« i slijedećega dana zajedno krenule prema stijeni. Do večeri stigli su do podnožja stijene, ovdje prenočili i slijedećeg dana počeli penjati. Citav dan penjali su u stijeni visokoj oko 800 metara i prenočili svega 80 metara ispod vrha. Međutim, u srijedu oko pola četvrti počela je strahovita oluja. Temperatura je pala na minus 20 stupnjeva, padao je snijeg i sijevale su munje. Odjeća na penjačima se zaledila, a munje su opekle trojicu penjača. Na uskoj polici u stijeni izdržali su čitavu srijedu, četvrtak i petak. U subotu su odlučili da sidu pod svaku cijenu i tada je počela tragedija. Kad se grupa počela spuštati niz stijenu Gruber do ledenjaka pod njom, najmladi od sedmorice, Antoan Vjej, sin jednog francuskog admirala, iznenada je pao. Svi su okupili oko njega i pokušali ga vratiti k svijesti, ali bilo je uzalud. Njegovo tijelo omotali su ceradom i pričvrstili za klin u stijeni.

Nastavljeno je mučno spuštanje pomoću klinova i užeta. Upravo na jednom delikatnom mjestu klonuo je Francuz Gijom. I drugo mrtvo tijelo omotano je ceradom. Ostaloj petorici uspjelo je stići do podnožja Inominate. U noći na nedjelju trebalo se preko vrha Inominate spustiti na drugu stranu do planinskog skloništa Gamba. Bonati se sa Galjenijem probijao prvi praveći prolaz i za ostale, međutim, s Kolmanom je situacija postala loša. Postao je nemiran, neurčunljiv i dobivao halucinacije. Jedva su ga nekako smirili, kad je odjednom Odoni klonuo. Udarila ga je kap. U tri sata poslije ponoći stigli su Bonati i Galjeni konačno u sklonište, gdje su zatekli članove ekspedicije, koja je krenula za njima u potragu. Bilo je to veliko iznenadenje i za jedne i za druge, jer se saznao da su simoć spasavatelji doprli kod Inominate na 500 metara daleko od stradalih alpinista, štaviše, da su čak uspostavili i kontakt dozivanjem, ali se nisu uspjeli sporazumjeti.

Stigavši u sklonište, Bonati je odmah rekao da su Kolman i Mazo zaostali i ekipa spasavatelja je potrcala njima u susret. Kolmana su našli svega 200 metara od kolibe, ali bio je već u deliriju i jedan sat iza toga izdahnuo u skloništu. Profesora Mazoa su pronašli nepomičnog. Nije se više mogao kretati jer su mu se smrzle noge. Poslije podne su došli he-

likopteri iz Kurmajera, pronašli Gijonov leš i prenijeli ga u dolinu. Vjeja, koji je ostao pričvršćen na klinu, morala je nekoliko dana kasnije skidati alpinistička ekipa. Trojica su ipak preživjeli dramatsku borbu za život, koja je trajala šest dana i šest noći pod najstrašnjim uvjetima. Helikopterima su prevezeni u bolnicu u Kurmajer radi pružanja potrebnog lečenja.

EKSPEDICIJA U ANDAMA

Njemačka ekspedicija pod vodstvom dr Richarda Hechta, postigla je nekoliko lijepih uspjeha u Cordillera Blanca (Peru). Erdmann i Schiel su kao prvi osvojili Cresto Berro (5450 m). Nekoliko dana kasnije uslijedio je iz logora I (4700 m) uspon na jedan još neosvojeni vrh. Navez Erdmann-Schiel-Bogner je u 7 ujutro napustio logor. Poslije uspona preko jedne 150 m visoke i 50-60° nagнуте ledene stijene i nekoliko također teških manjih grebena, našli su se pred 40 visokom vršnom piramidom. Vrh je bio tako malen da je dozvoljavao istovremeno samo jednom penjaču da ga osvoji i na njemu se zadrži. Vrh, koji nije imao do tada naziva, prozvan je Chugllaraju (5600 m), što znači »indijanska kuća« (vrh izgleda upravo tako) po krivenim snijegom.

U vremenu od 15. do 22. srpnja osvojili su članovi ekspedicije 6400 m visoki Chopicalqui iz Ulta doline. Bio je to treći uspon, prvi iz spomenute doline. Logor I je postavljen bio na 5250 m a logor II na 5700 m. Prelaz iz logora I u logor II bio je izvanredno težak tako da je učinjen prohodnim kroz fiksna užeta. Prilikom završnog uspona živa se spustila u termometru na — 31° C. Nažalost je magla i snježna vijavica spriječila članovima ekspedicija pogled sa vrha. Osim tri manje značajna vrha ekspedicija je izvršila uspon i na jedan od najtežih vrhova u Južnoj Americi 5875 m visoki Nevado Ulta. Nekoliko ekspedicija je bezuspješno jurišalo na taj vrh u Cordillera Blanca.

NEOBIČNA NESREĆA KOD CHAMONIXA

Avion francuskog zrakoplovstva prouzrokovao je 29. kolovoza tešku nesreću presjekavši u letu kabel najviše žičane željeznice na svijetu, koja povezuje Chamoniix na podnožju francuskih Alpa s Italijom preko Aiguille du Midi-ja. Dva vagoneta s turistima pala su u dubinu od 50 metara, a druga tri ostala su visjeti nad provaljom. Prema prvim vi-

jestima 9 osoba je izgubilo život, a 80 ostalo ugroženo. Razumije se, odmah je počelo spasavanje helikopterima, koje je poprimilo dramatične oblike, jer je pristup do ugroženih bio vrlo težak i rizikantan. Pomoći je trebala biti brza, jer je zatočenicima u vagonetima prijetila smrt od smrzavanja i gladi.

NEKI NOVI VRHOVI U HIMALAJAMA

Jednoj šesteroclanoj indijskoj ekspediciji pod vodstvom Kumarsa uspjelo je osvojiti 7200 visoki vrh Nilkantha u centralnom masivu Himalaja. Vrh je osvojio najmladi učesnik ekspedicije, 20-godišnji O. P. Sharma, 13. lipnja, praćen sa dva Sherpasa. Nilkanthu je smatran za jedan od najljepših, a ujedno najnepristupačnijih vrhova u centralnom masivu Himalaja.

Britanska ekspedicija pod vodstvom Josepha Walmseya uspjela je osvojiti Nuptse, 7879 m visokog susjeda Mount Everesta. Dennis Davis i Sherpa Tafhi su 16. svibnja dosegli vrh. Ekspedicija je na putu za Himalaje proputovala i kroz našu zemlju, o čemu je bilo svojevremeno i javljeno.

Anapurnu III (7577 m) su uspjeli osvojiti 6. svibnja dva Indijca u zajedniци sa nepalskim Sherpom. Ekspediciju je vodio kapetan M. S. Kohli.

AMERIKANCI NA EVERESTU

Norman G. Dyhrenfurth, jedan najboljih poznavalaca Himalaja, vodi 1963. godine američku ekspediciju s ciljem da osvoje »krov svijeta« Mount Everest. Namjera ekspedicije je i osvajanje najbližih susjeda osamtisućnjaka Lhotse-a i nedavno osvojenog sedamtisućnjaka Nuptse. Predviđeno je da ekspediciju sačinjava 12 članova. Interesantan je sistem izbora kandidata za ekspediciju. Prvenstveni uvjet je himalajsko iskustvo, koje treba da uz savršenu penjačku tehniku, iskustvo zrelosti i ostalim više manje kondicijonom pripremama, dade sposobne kandidate. Kandidati će se pripremati odvojeno i vršiti kvalitetne uspone, što će vodstvu ekspedicije biti ujedno mjerilo trenutne kvalitete. Dva tjedna prije odlaska sastati će se svi kandidati kako bi se upoznali i izmijenili alpinistička iskustva, a također primili od Dyhrenfurtha posljednja uputstva. Prvenstveni zadatak ekspedicije je osvajanje Everesta, Lhotsea i Nuptsea. Ekspedicija će vršiti i neka znanstvena istraživanja na području psihologije, visinske fiziologije i ostalim himalajskim interesantnim područjima.

PRIRODA

Popularni ilustrirani časopis

»Priroda« izlazi svakog mjeseca jedanput, osim srpnja i kolovoza (deset brojeva na godinu)

Član Hrv. prirodoslovnog društva dobiva društveno glasilo
»Prirodu« besplatno

Članarina-preplata iznosi:

Din 600 na godinu; Din 300 za pola godine; za dake Din 400 na godinu, Din 200 za pola godine. Cijena pojedinom primjerku u knjižarama Din 70.—

Članarinu i narudžbe čekovnih uplatnica treba slati na adresu:

HRV. PRIRODOSLOVNO DRUŠTVO

ZAGREB, ILLICA br. 16/III — Poštanski pretinac br. 165 —

Čekovni račun 400-73-3-2349

Obavijest pretplatnicima

P R E T P L A T A

za »Naše planine« u 1962. godini iznosi za pojedince

600 dinara

što se može platiti i u dva obroka po 300 dinara.

Za ustanove, poduzeća i društva pretplata iznosi

1.200 dinara

Pojedini dvobroj u prodaji košta 150 dinara.

Tko ne želi više biti pretplatnik, molimo da nam to javi dopisnicom.

Tko prikupi 10 novih pretplatnika, dobiva list godinu dana besplatno.

ČASOPIS ZA LJUDE KOJI LJEPOTU I SPORT TRAŽE U PRIRODI

S T A Z E

OBRADUJE:

PLANINARSTVO

ALPINIZAM

SMUČARSTVO

SPELEOLOGIJU

LOV

RIBOLOV

TURIZAM

BUDITE NAŠ PRETPLATNIK!

BUDITE NAŠ SARADNIK!

ČASOPIS IZLAZI U 6 BROJEVA GODIŠNJE.

Preplata za jednu godinu iznosi 500 dinara — pojedinačni broj 100 din. Preplata se šalje na: PD »Energoinvest« Sarajevo putem tek. računa br. 702-13-3-2526 kod N. B. u Sarajevu. — Izdavač: Planinarsko društvo »Energoinvest« Sarajevo, B. Kovačevića 29, telefon 22-185 — Rukopise slati na adresu izdavača.